

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANA BİLİM DALI

İKTİSAT TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTİHDAMIN AİLE İÇİ ŞİDDET ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

THE IMPACT OF EMPLOYMENT ON DOMESTIC VIOLENCE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Zennube AYYILDIZ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Hacı Mevlüt KARATAŞ

Giresun-2025

BİLİMSEL ETİK İLKELERE UYGUNLUK/ETİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Etkisi ”adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel etik ve geleneklere aykırı düşecek bir kullanıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yararlandığım kaynaklara uygun yöntemlerle atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Zennube AYYILDIZ

19/06/2025

TEZ ÖZGÜNLÜK BEYANI

Ana Bilim Dalı: İktisat Ana Bilim Dalı

Program Adı: İktisat Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı: İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Etkisi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmasının Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 54 sayfalık kısmına ilişkin 19/06/2025 tarihinde İthenticate benzerlik programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 13' tür.

Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından belirlenen azami benzerlik oranına (%30) göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 19/06/ 2025

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hacı Mevlüt KARATAŞ **Öğrenci:** Zennube AYYILDIZ

İmza

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK BEYANI

“ İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Etkisi” başlıklı Yüksek Lisans Tezi,
Giresun Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Zennube AYYILDIZ

İmza

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hacı Mevlüt KARATAŞ

İmza

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 21/05/2025 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Zennube AYYILDIZ'ın "İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Etkisi" başlıklı tezini incelemiş olup, aday 12.06.2025 tarihinde, saat 15:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Sunulan çalışma, sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	Karar		İmzası
		Kabul	Ret	
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Işıl DEMİRTAŞ	☒	☐	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Hacı Mevlüt KARATAŞ	☒	☐	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Safa ARSLAN	☒	☐	

ONAY

..../..../ 2025

Prof. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Kadına yönelik aile içi şiddet, bireysel bir sorun olmanın ötesinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden beslenen yapısal bir problemdir. Bu çalışmada, kadının ekonomik yaşama katılımının, özellikle istihdam durumunun bu tür şiddet biçimleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Kadının işgücüne katılımı, sadece ekonomik özgürlük kazanımı değil, aynı zamanda aile içindeki güç ilişkilerinin yeniden şekillenmesi anlamına da gelmektedir. Bu dönüşümün şiddet riskini azaltıp azaltmadığı sorusu, hem sosyal bilimler literatüründe hem de politika yapım süreçlerinde giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Çalışmanın her aşamasında, akademik rehberliği ve sabırlı desteği ile bana yol gösteren danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hacı Mevlüt KARATAŞ'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Akademik birikimi ve yönlendirmeleri, tezimin bilimsel zeminde şekillenmesinde büyük katkı sağlamıştır. Değerli zamanlarını ayırıp, tez jürisi olan ve tezin geliştirilmesi için değerli fikirlerini paylaşan, Doç. Dr. Işıl DEMİRTAŞ ve Dr. Öğr. Üyesi Safa ARSLAN hocalarıma katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, çalışmam boyunca beni destekleyen, bana inanan ve moral veren aileme sabırları ve motivasyonları için şükran borçluyum.

Kadınların hem ekonomik hem de sosyal alanda güçlendiği, şiddetten uzak bir yaşam sürdüğü bir toplumun mümkün olduğuna yürekten inanıyor ve bu çalışmanın bu amaca katkı sunmasını diliyorum.

ÖZET

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı İktisat Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı : İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Etkisi

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Hacı Mevlüt KARATAŞ

Hazırlayan : Zennube AYYILDIZ

Yıl : 2025

Sayfa Sayısı : 72

Aile içi şiddet, pek çok farklı etkene bağlı olarak ortaya çıkan karmaşık bir toplumsal sorundur. Bu tezde, kadının istihdam durumunun aile içi şiddet üzerindeki etkisi incelenmektedir. Analizlerde, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 2008 ve 2014 yıllarında gerçekleştirilen “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” verileri kullanılmıştır. İstihdamın yanı sıra kadının yaşı, eşiyle arasındaki yaş farkı, kadının ve eşinin eğitim düzeyleri, çalışma durumları, kadının geliri ve aile gelirine katkısı gibi çeşitli sosyoekonomik değişkenlerin de şiddet üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, çalışan kadınların ekonomik şiddete maruz kalma olasılıklarının daha düşük olduğunu göstermektedir. Öte yandan, bu kadınların fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddete maruz kalma olasılıklarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Eşi çalışan kadınların eşi çalışmayan kadınlara göre şiddet görme olasılıklarına bakıldığında fiziksel ve psikolojik şiddet görme olasılıklarında anlamlı bir etki bulunamamıştır fakat ekonomik şiddet görme olasılığı yüzdeler olarak 2.2 birim daha azdır ve %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar, istihdamın aile içi şiddetin bazı türleri üzerinde koruyucu bir etkisi olabileceğini ortaya koymakta; ancak tüm şiddet türleri için aynı sonucu vermediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile İçi Şiddet, Kadın İstihdamı, Ekonomik Şiddet

ABSTRACT

Giresun University Institute of Social Sciences Department Department of Economics
Economics MA Programme

Thesis Name : The Impact of Employment on Domestic Violence

Thesis Type : Master's Thesis

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Hacı Mevlüt KARATAŞ

Author : Zennube AYYILDIZ

Year : 2025

Pages : 72

Domestic violence is a complex social issue that arises from a variety of interrelated factors. This thesis examines the impact of women's employment status on domestic violence. The analysis is based on data from the “Domestic Violence Against Women in Turkey” surveys conducted by the Hacettepe University Institute of Population Studies in 2008 and 2014. In addition to employment status, the study evaluates the effects of various socioeconomic variables, including the woman's age, the age gap between her and her spouse, the education and employment status of both partners, the woman's income, and her contribution to household income. The findings indicate that employed women are less likely to experience economic violence. However, these women are more likely to be exposed to physical, psychological, and sexual violence. When comparing women whose spouses are employed with those whose spouses are not, no statistically significant difference was found in the likelihood of experiencing physical or psychological violence. However, the likelihood of being subjected to economic violence was found to be 2.2 percentage points lower among women whose spouses are employed, a result that is statistically significant at the 10% level. These results suggest that employment may offer a protective effect against certain forms of domestic violence, although this protective effect does not extend to all types of abuse.

Key Words: Domestic Violence, Female Employment, Economic Violence

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

KSGM : Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo 1: İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Genel Etkisi	43
Tablo 2: İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Etkisi (Kent\Kır)	45
Tablo 3: İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Etkisi (Kent)	47
Tablo 4: İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Etkisi (Kır).....	49

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kadına Yönelik Şiddet için Ekolojik Model.....	12
Şekil 2: OECD ülkeleri Aile İçi Şiddet Yaygınlığı (2023).....	16
Şekil 3: OECD ülkeleri için Son 12 Ayda Aile İçi Şiddet Yaygınlığı (2023).....	17
Şekil 4: Kadınların yıllara göre ortalama şiddet görme oranı.....	38
Şekil 5: Kadınların gelire katkılarına göre ortalama şiddet görme oranı	39
Şekil 6: Kadınların gelirlerini kullanımlarına göre ortalama şiddet görme oranı.....	40
Şekil 7: Kadınların Çalışma durumuna göre ortalama şiddet görme oranı	41
Şekil 8: Eşin çalışma durumuna göre ortalama şiddet görme oranı.....	42

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK İLKELERE UYGUNLUK/ETİK BEYAN.....	II
TEZ ÖZGÜNLÜK BEYANI.....	III
KILAVUZA UYGUNLUK BEYANI.....	IV
JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI.....	V
ÖN SÖZ	VI
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
TABLolar LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
İÇİNDEKİLER.....	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM**1. ŞİDDETİN TANIMI VE ŞİDDET TÜRLERİ**

1.1. ŞİDDETİN TANIMI.....	4
1.2. ŞİDDETİN TÜRLERİ.....	5
1.2.1. Kendine Yönelik Şiddet.....	5
1.2.2. Kişiler Arası Şiddet	6
1.2.3. Kolektif Şiddet	6
1.3. KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET	7
1.3.1. Fiziksel Şiddet.....	8
1.3.2. Cinsel Şiddet	9
1.3.3. Psikolojik (Duygusal) Şiddet	10
1.3.4. Ekonomik Şiddet.....	10
1.4. KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN RİSK FAKTÖRLERİ.....	11
1.4.1. Bireysel Düzeyde Risk Faktörleri	12
1.4.2. İlişki Düzeyinde Risk Faktörleri	12
1.4.3. Topluluk Düzeyinde Risk Faktörleri.....	13

1.4.4. Toplumsal ve Kültürel Düzeyde Risk Faktörleri	14
1.5. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET DURUMU VE ALINAN ÖNLEMLER	15
1.6. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİ İLE MÜCADELE KAPSAMINDAKİ GELİŞMELER	18

İKİNCİ BÖLÜM

2. TEORİLER VE MODELLER

2.1. SİNYAL MODELİ.....	21
2.2. ERKEK TEPKİSİ MODELİ.....	22
2.3. HANEHALKI PAZARLIK MODELİ	22
2.4. EKONOMİK STRES TEORİSİ.....	23
2.5. MARUZ KALMA TEORİSİ	24
2.6. FİNANSAL VARLIKLARA EL KOYMA TEORİSİ.....	25
2.7. LİTERATÜR TARAMASI	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. METODOLOJİ VE BULGULAR

3.1. VERİ SETİ.....	31
3.2. YÖNTEM.....	32
3.3. BAĞIMLI DEĞİŞKENLER	35
3.4. BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLER.....	37
3.5. İSTİHDAMIN AİLE İÇİ ŞİDDET ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	42
SONUÇ	51
KAYNAKÇA	55

GİRİŞ

Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 2002 yılında yayınladığı Şiddet ve Sağlık Raporu'nda genel olarak "fiziksel zorlama ya da gücün niyet dahilinde bir şahsa veya gruba yönelik olarak uygulanışı" şeklinde tanımlanmıştır. Şiddetin birçok çeşidi vardır. Aile içi şiddette şiddet türlerinden birisidir. Aile içi şiddet tüm toplumlar ve sosyoekonomik gruplardaki kadınları etkileyen önemli bir sağlık sorunudur. Kadına yönelik aile içi şiddet fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak dört farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel şiddet, bir kişiye bedensel zarar vermeyi amaçlayan davranışları kapsar. Bu tür şiddet; vurmak, tokat atmak, itmek, saç çekmek, kol bükme, tekme atmak, boğaz sıkma, bir aletle yaralamak veya kişiyi sağlıksız koşullarda yaşamaya zorlamak gibi eylemleri içerir ve en uç noktada öldürmeye kadar varabilir. Cinsel şiddet, bireyin cinsel mahremiyetine ve iradesine karşı zorlayıcı davranışları içerir. Taciz, tecavüz ve zorla evlendirme gibi eylemler bu kapsamda değerlendirilir. Psikolojik şiddet ise duygusal ve zihinsel zarar vermeyi amaçlayan tutum ve davranışları kapsar. Aşağılama, hakaret etme, bağırma, küfür etme, alay etme, kişinin karar verme hakkını engelleme, aile ve arkadaşlarıyla iletişimini kısıtlama, ekonomik ya da sosyo-kültürel üstünlük kurmaya çalışma gibi davranışlar psikolojik şiddete örnektir. Ekonomik şiddet, bireyin ekonomik özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik davranışları kapsar. Bu şiddet türü; kişiyi zorla çalıştırma, çalışmasına engel olma, kadının iş yaşamındaki konumunu küçümseme, gelirini kullanmasını engelleme ve kişisel mal varlığını izinsiz kullanma gibi eylemleri içerir. (İpek ve Ayvaz Kızılgöl, 2018).

Kadına yönelik şiddet, insan hakları ihlali olmasının ötesinde, toplumların sosyoekonomik gelişimi üzerinde de derin etkiler yaratan çok boyutlu bir sorundur. Kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik ya da ekonomik yollarla şiddete maruz kalması yalnızca bireysel bir travmaya yol açmakla kalmamakta, aynı zamanda aile yapısını, çocuk gelişimini, toplum sağlığını ve sosyal dayanışma ağlarını da zedelemektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), kadına yönelik şiddeti küresel ölçekte bir halk sağlığı

sorunu olarak tanımlarken; bu şiddetin yaygınlığı, biçimi ve etkileri ülkeden ülkeye farklılık gösterse de, ortak nokta, şiddetin yapısal toplumsal eşitsizlikler temelinde ortaya çıkmasıdır.

Kadına yönelik şiddetin en yaygın biçimlerinden biri olan aile içi şiddet, özellikle evli ya da duygusal birliktelik içindeki kadınların, partnerleri tarafından sistematik olarak maruz kaldığı bir şiddet türüdür. Bu şiddet yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda cinsel, psikolojik ve ekonomik biçimlerde de kendini göstermektedir. Kadınların maruz kaldığı bu çok yönlü şiddetin altında yatan nedenler ise oldukça karmaşıktır. Bireysel psikolojik özelliklerden, toplumsal normlara, kültürel yapıya, ekonomik kaynaklara erişim düzeyine kadar birçok faktör, şiddetin hem nedeni hem de sonucu olabilmektedir.

Bu kapsamda, kadının ekonomik konumunun aile içi şiddet üzerindeki etkisi, son yıllarda sosyal bilimler literatüründe giderek daha fazla dikkat çeken bir konu haline gelmiştir. Kadınların işgücüne katılımı, eğitim seviyeleri, gelir elde etme durumları ve ekonomik bağımsızlıkları, ev içi güç dengelerini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bazı çalışmalarda, ekonomik bağımsızlığın kadınların şiddete karşı direncini artırdığı ve şiddet döngüsünden çıkma olasılığını yükselttiği ortaya konulurken; bazı diğer çalışmalarda ise, özellikle ataerkil toplum yapılarında, kadının güç kazanmasının erkek partner tarafından tehdit olarak algılandığı ve bu durumun şiddeti tetiklediği vurgulanmaktadır.

Kadınların ekonomik olarak güçlenmesinin aile içi şiddeti azaltıp azaltmadığı sorusu, yalnızca akademik düzeyde değil, aynı zamanda politika yapıcılar açısından da son derece kritiktir. Bu bağlamda, ekonomik büyüme, kadın istihdamı ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlarda geliştirilecek stratejiler, yalnızca ekonomik kalkınmayı değil, aynı zamanda toplumsal barışı ve kadınların güvenliğini de doğrudan etkileyebilecek potansiyele sahiptir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de kadınların işgücüne katılımı ile aile içi şiddet arasındaki ilişkiyi derinlemesine analiz etmektir. Kadınların ekonomik bağımsızlıkları arttıkça aile içindeki müzakere güçleri de artmakta; bu da potansiyel olarak şiddet davranışlarının azalmasına katkıda bulunabilir. Ancak diğer yandan, bu ekonomik

güçlenme bazı erkekler tarafından statü kaybı ya da geleneksel rollerin tehdit edilmesi olarak algılanabilir ve bu algı, erkeklerin şiddet yoluyla otorite kurma eğilimlerini tetikleyebilir. Bu ikili etki, çalışmanın teorik temelini oluşturmaktadır.

Bu doğrultuda tezde ilk olarak, kadına yönelik şiddetin tanımı, tarihsel bağlamı ve günümüzdeki yaygınlığı ele alınacaktır. Devamında, aile içi şiddeti açıklamak üzere geliştirilen ekonomik stres teorisi, sinyal modeli, erkek tepki modeli ve hanehalkı pazarlık modeli gibi yaklaşımlar teorik çerçevede tartışılacaktır. Literatür taraması kapsamında hem ulusal hem de uluslararası çalışmalar incelenecek; kadınların sosyoekonomik durumlarının şiddet üzerindeki etkileri ampirik verilerle değerlendirilecektir. Çalışmanın uygulamalı bölümünde ise Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 2008 ve 2014 yıllarında gerçekleştirilen “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” mikro veri seti kullanılarak, kadının işgücüne katılımı ile aile içi şiddet arasındaki ilişki nicel analiz teknikleri ile ortaya konacaktır.

Bu tez, sadece kadınların maruz kaldığı şiddetin nedenlerini anlamakla kalmayıp, aynı zamanda kadınların ekonomik güçlenmesini merkeze alan yapısal çözümler üretmeyi de hedeflemektedir. Bu bağlamda, elde edilen bulguların, kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarının geliştirilmesine ve toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyici programların tasarlanmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ŞİDDETİN TANIMI VE ŞİDDET TÜRLERİ

1.1. ŞİDDETİN TANIMI

İnsanlık tarihi ile birlikte ortaya çıkmış olan şiddet birçok toplumsal ve bireysel unsur ile birlikte karışık bir yapı ortaya koymaktadır. Bu nedenle şiddeti tanımlamak zordur. Şiddetin tanımı zamana ve topluma göre değişiklik göstermektedir. Şiddetin temelinde yatan saldırganlık dürtüsü toplumsallaşma süreci içinde öğrenilmektedir. Farklı biçimlerde görülebilen şiddet olgusu bireysel ve toplumsal boyutta sık sık karşılaşılan bir olgudur (Akkaş ve Uyanık, 2016).

Şiddet, Türk Dil Kurumu'nun Türkçe sözlüğünde birçok anlam barındırmaktadır. Bu anlamlar “ (1)bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik. (2) hız, (3) bir hareketten doğan güç, (4) karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, (5) kaba güç, (6) duygu ve davranışta aşırılık.” tır.

Şiddet, yalnızca bireylerin fiziksel bütünlüğünü tehdit eden bir olgu değil, aynı zamanda toplum sağlığını ciddi biçimde zedeleyen çok yönlü bir sorun olarak dünyanın her tarafında ortaya çıkmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), şiddeti “kişinin kendisine, bir başkasına veya bir grup ya da topluluğa karşı yaralanma, ölüm psikolojik zarar, gelişim bozukluğu veya yoksunlukla sonuçlanan veya sonuçlanma ihtimali olan kasıtlı olarak fiziksel güç (zor kullanma) veya otoriteden kaynaklanan nüfuz ve gücü tehdit yoluyla veya fiili olarak kullanma” olarak tanımlamaktadır (Krug vd., 2002). Bu tanım, şiddetin yalnızca fiziksel bir saldırıdan ibaret olmadığını, güç ilişkisi çerçevesinde tehdit ve korkutma ile fiziksel, cinsel ve psikolojik istismarın da şiddet olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Diğer yandan DSÖ'nün bu tanımına göre kişinin intihar etmesi veya kendine zarar vermesi de şiddet tanımı içinde değerlendirilmektedir. Bu tanımda dikkat çeken diğer bir nokta ise kasıtlı bir şekilde güç kullanımıdır. Bir kimse fiziksel güç kullanırken karşısındaki kişiye zarar verme kastı ile yapmamış olabilir. Ancak bu noktada güç kullanımında kasıt olup olmaması

dikkate alınmaktadır. Yani gücün kasıtlı olarak kullanımı, bu hareket sonucunda karşıdakinin zarar görmesi kastı olmasa bile şiddet olarak değerlendirilmektedir.

Toplum sağlığı açısından şiddet, bireylerin yaşam kalitesini düşürmekte, sağlık sistemleri üzerinde uzun vadeli bir yük oluşturmakta ve sosyal yapının çözülmesine neden olmaktadır. Kadına yönelik şiddet, çocuk istismarı, intihar vakaları, akran zorbalığı ve kolektif şiddet gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkan bu olgu, küresel ölçekte olduğu kadar Türkiye’de de önemli bir halk sağlığı sorununa dönüşmüştür.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’a göre, şiddet; *“kişinin fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesine ya da acı çekmesine yol açan veya yol açma ihtimali bulunan eylemler, tehditler, baskılar ya da özgürlüğün keyfi bir şekilde engellenmesi gibi durumları kapsayan, toplumsal, kamusal ya da özel alanda gerçekleşen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik tutum ve davranış”* olarak tanımlanmıştır. (T.C. Resmi Gazete, 2012).

1.2. ŞİDDETİN TÜRLERİ

Şiddetin karmaşık yapısını anlamak ve ortaya çıkan toplumsal ve bireysel problemleri çözebilmek adına şiddetin tipolojisinin belirlenmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu çerçevede DSÖ değişik şiddet türlerini ve aralarındaki ilişkileri ortaya koyan bir tipoloji geliştirmiştir. DSÖ Dünya Sağlık ve Şiddet raporunda şiddeti 3 genel kategoriye ayırmıştır: kendine yönelik şiddet, kişiler arası şiddet ve kolektif şiddet (Krug vd., 2002).

1.2.1. Kendine Yönelik Şiddet

Kendine yöneltile şiddet, bireyin kendi bedenine veya ruhsal bütünlüğüne zarar vermesi olarak tanımlanabilir. Bu davranış, intihar, intihar girişimleri, kendini kesme, yakma gibi doğrudan zarar verme biçimlerini içerir. Kendine yönelik şiddetin sebepleri çeşitli psikiyatrik, biyolojik, sosyal ve çevresel faktörleri ve aile geçmişinde

yaşanmış olması şeklide sıralanabilir. Kendine yönelik şiddetin en belirgin hali olan intihar tüm dünyada yaygın bir şekilde gözlemlenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre her yıl tahmini olarak 700.000 kişi intihar nedeniyle hayatını kaybetmektedir ve çok daha fazlası intihara teşebbüs etmektedir. 2019 yılında ölümlerin %1,3'ü intihardan kaynaklanmaktadır. Erkeklerin intihar oranları kadınların intihar oranınının 2 katından daha fazladır. İntihar vakalarının büyük bir çoğunluğu düşük ve orta gelir grubundaki ülkelerde yaşanmaktadır (DSÖ, 2021). Kasıtlı olarak kendini yaralama davranışı ise kişilerin uzuvlarını kesme, kafasını bir yere vurma, saçını çekme, kendine iğne batırma, kendini yakma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu tür vakalar depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, bipolar kişilik bozukluğu ve yoğun stres gibi psikolojik faktörlerle ilişkilidir (Klonsky ve Muehlkamp, 2007).

1.2.2. Kişiler Arası Şiddet

Kişiler arası şiddet; aile içi şiddet ve toplumsal şiddet olarak ikiye ayrılmaktadır. Aile içi şiddet; aile ve eş şiddeti olarak da bilinmekte ve aile üyeleri arasında veya ilişki içinde olan bireyler arasında gerçekleşen şiddeti ifade etmektedir. Çocuk istismarı, eş şiddeti ve yaşlıların istismarı bu tür şiddet içerisinde yer almaktadır. Bu şiddet ev içinde olabildiği gibi ev dışında da gerçekleşebilmektedir. Toplumsal şiddet ise birbiriyle ilişkili olmayan kişiler arasında ve genellikle dışarıda gerçekleşen şiddet türüdür. Toplumsal şiddet gençler arasında gerçekleşen şiddet olayları, yabancılar tarafından tecavüz ve cinsel saldırılar ile okul, işyeri, hapisane ve bakım evleri gibi kamusal alanlarda gerçekleşen şiddeti içermektedir (Krug vd., 2002).

1.2.3. Kolektif Şiddet

Kolektif şiddet büyük gruplar tarafından veya devletler tarafından uygulanan sosyal, politik ve ekonomik şiddeti içermektedir. Belli bir sosyal gündem doğrultusunda organize gruplar işlenen nefret suçları, terörist faaliyetler veya mafya şiddeti sosyal şiddet olarak değerlendirilirken savaş veya benzeri çatışmalar, devlet şiddeti politik şiddet olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte ekonomik aktiviteleri baltalamak, temel ihtiyaçlara erişimi engellemek amacıyla büyük gruplar vasıtasıyla uygulanan şiddet ise ekonomik şiddeti oluşturmaktadır (Krug vd., 2002).

Şiddeti uygulayan ve şiddet uygulananlar açısından değerlendirildiği durum için tanımlanan bu üç şiddet türü şiddeti anlamada önemli olsa da şiddetin doğasını anlamak için uygulanan şiddet şekillerini de gruplandırıp detaylı bir şekilde irdelemek gerekmektedir. Bu çerçevede Krug vd. (2002) şiddet şekillerini fiziksel, cinsel, psikolojik ve yoksun bırakma olarak 4 kategoriye ayırmaktadır. Yukarıda tanımlanan şiddet türlerinden kişiler arası şiddet ve kolektif şiddet bu 4 şiddet şeklini de içermektedir. Örneğin aile içinde çocuklara karşı işlenen şiddet cinsel, fiziksel, psikolojik veya yoksun bırakma şeklinde ortaya çıkabilir. Benzer şekilde politik şiddet, çatışma zamanlarında tecavüz, fiziksel ve psikolojik şiddet olarak ortaya çıkabilir.

Yukarıda şiddet türleri ve uygulanma şekillerine göre şiddet davranışı kategorize edilmiştir. Ancak bu tezin temel odak noktasını kadına yönelik aile içi şiddet oluşturmaktadır. Bu nedenle önce kadına yönelik şiddetin tanımı ve yaygınlığı, daha sonra bu şiddet türünün ortaya çıkma şekilleri açıklanacaktır.

1.3. KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET

Kadına yönelik şiddet, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a göre, "*Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış*" olarak tanımlanmaktadır. Krug vd. (2002)'nin belirlediği tipolojiye göre aile içinde kadına yönelik gerçekleştirilen fiziksel, cinsel, psikolojik ve yoksun bırakma davranışları kadına yönelik şiddetin şekillerini ortaya koymaktadır. Kadınların ailenin diğer fertleri tarafından da şiddete uğraması olasılığı olsa da genel olarak kadınlar en fazla eşlerinden veya ilişki içinde olduğu kişiler tarafından şiddet görmektedirler. Bu sebeple kadına yönelik eş şiddeti dünya genelinde ciddi bir sorun olarak görülüp uluslararası kuruluşlar ve ulusal hükümetler bu konuda önemli adımlar atarak ulusal ve evrensel tedbirler almaktadırlar.

Eş şiddeti, evlilik veya bir ilişki içinde bulunan bireylerin eşleri tarafından uygulanan şiddete maruz kalması olarak değerlendirildiğinde bu kadının erkeğe şiddet uygulaması veya erkeğin şiddete şiddet uygulaması şeklinde ortaya çıkabilir. Ancak,

yaygınlığına bakıldığında erkek tarafından ilişki içinde bulunduğu kadına şiddet uygulanması çok daha sık karşılaşılan durumdur. Evlilik veya ilişki içinde erkeğin, tokatlama, dövme gibi fiziksel; korkutma, aşağılama gibi psikolojik; zorla cinsel ilişkiye girme; aile fertleri veya arkadaşları ile görüşme ya da bilgi ve yardıma erişimden alıkoyma gibi kadının zarar görmesi ile sonuçlanan davranışların hepsi eş şiddeti kapsamında değerlendirilmektedir (Krug vd., 2002). Fiziksel şiddet en yaygın eş şiddeti türü olsa da genellikle bu şiddet şekli genelde psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet türlerinden biri veya birkaçı ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu şiddet türleri kısaca aşağıda açıklanmıştır.

1.3.1. Fiziksel Şiddet

Kontrol etmek, denetlemek, küçük düşürmek, cezalandırmak, sindirmek gibi amaçlarla kaba kuvvet kullanarak öldürme, yaralama, fiziksel olarak zarar verme eylemlerinin tamamı fiziksel şiddettir (Aşık, 2021). Fiziksel şiddet, kaba kuvvetin korkutma, sindirme ve ceza aracı olarak kullanılmasıdır. Çoğunlukla erkeklerin başvurduğu bir şiddet türüdür. Örnekler arasında; itme, tokat atma, ısırma, boğmaya çalışma, yumruklama, eşya fırlatma, kişiyi evden atma, bıçakla tehdit etme ve işkence yapma gibi eylemler yer alır. (Yetim ve Şahin, 2008). Aile içi şiddetin en sık rastlanan türü fiziksel şiddettir.

Fiziksel şiddet, bireyin bedensel bütünlüğüne zarar vermeye yönelik kasıtlı eylemleri kapsar ve çoğunlukla bireyi tehdit etmek, sindirmek, cezalandırmak ya da kontrol altında tutmak amacıyla uygulanır. Kadına yönelik şiddet türleri arasında en sık fark edilen ve rapor edilen biçim genellikle fiziksel şiddettir (DSÖ, 2021). Bu tür şiddet; tokat atma, acı verecek şekilde nesne fırlatma, itme, tartaklama, saç çekme gibi davranışlarla başlayıp; yumrukla veya sert bir cisimle vurma, tekmeleme, sürüklenme, dövme, boğaz sıkma, yakma gibi daha ağır biçimlere evrilebilir (Altınay ve Arat, 2009; HÜNEE, 2009).

Ayrıca kadınların kesici, delici veya ateşli silahlarla tehdit edilmesi ya da bu araçların doğrudan kullanılması da fiziksel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Bu tür eylemler yalnızca fiziksel zarar bırakmakla kalmaz; aynı zamanda kadının kendini sürekli tehdit altında hissetmesine, psikolojik travma yaşamasına ve güvenlik algısının kalıcı biçimde bozulmasına neden olur (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014). Fiziksel şiddetin sonuçları arasında en sık karşılaşılanlar; yüz,

boyun, karın ve kollarda morluklar, kırıklar, diş kaybı, iç kanama gibi travmatik yaralanmalar olup, şiddet vakalarının bir kısmı ölümlü sonuçlanmaktadır (DSÖ, 2013). Türkiye’de yapılan araştırmalar, kadınların %35’inin yaşamları boyunca en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığını; bu oranın doğu bölgelerinde %40’a kadar çıktığını göstermektedir (HÜNEE, 2009).

1.3.2. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet; bir kişiye yönelik, rızası dışında gerçekleştirilen her türlü cinsel eylemi, cinsel eylem girişimini, istenmeyen cinsel söz ve yaklaşımları, bireyin cinselliğini hedef alan tehdit, zorlama veya psikolojik baskı ile yapılan davranışları kapsar. Bu tür şiddet; mağdurun evli, tanıdık ya da yabancı biriyle ilişkisine bakılmaksızın ve herhangi bir ortamda (ev, iş yeri, okul, kamuya açık alanlar) gerçekleşebilir (Krug vd., 2002).

Eş şiddeti kapsamında cinsel şiddet; bir bireyin mevcut ya da eski eşi ya da sevgilisi tarafından rızası olmaksızın maruz bırakıldığı her türlü cinsel eylemi, cinsel eylem girişimini, istenmeyen cinsel söz veya yaklaşımları ve cinselliğe yönelik tehdit, zorlama ya da baskıyı kapsar (Krug vd., 2002). Evli ya da birlikte yaşama durumu, cinsel eyleme doğrudan onay anlamına gelmez; dolayısıyla cinsel şiddet evlilik içinde de gerçekleşebilir ve suçtur.

Eşler/sevgililer arasında meydana gelen cinsel şiddet, yalnızca fiziksel temasla sınırlı değildir. Zorla öpme, cinsel organlara istenmeyen temas, sözlü cinsel taciz, cinsel şantaj, doğurganlık üzerinde baskı kurma (örneğin doğum kontrolünü engelleme), zorla hamile bırakma, cinsel ilişkiye zorlama, evlilik içi tecavüz gibi çok çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilir (Krug vd., 2002).

Toplum tarafından mahrem görüldüğünden dolayı cinsel şiddet genellikle gizlenme eğilimindedir. Kurbanlar genellikle utanır ve kendilerini suçlu hissederler. Çünkü birçok kadın utanç duyduğu, suçlanmaktan veya kötü muamele görmekten korktuğu için yaşadığı cinsel şiddeti polise bildirmemektedir. Adli tıp kliniklerinden elde edilen veriler ise genellikle daha şiddetli vakalara odaklı olduğundan genelleme yapmak zordur. Son yıllarda anket araştırmalarıyla cinsel şiddeti ölçme konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiş olsa da, çalışmalar arasında kullanılan tanımlar büyük

farklılık göstermektedir. Ülkemizde yaşamın herhangi bir döneminde cinsel şiddet oranı, tüm yaş grupları için %12 şeklinde 2014'te bildirilmiştir.

1.3.3. Psikolojik (Duygusal) Şiddet

Psikolojik şiddet, kadına yönelik şiddetin en yaygın ve etkili türlerinden biridir ve farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. KSGM (2016) psikolojik şiddeti, bağırarak, korkutmak, küfür etmek, tehdit etmek, hakaret etmek, eve kapatmak, küçük düşürmek, lakap takmak, kadının nasıl giyineceği, nereye gideceği ve kimlerle görüşeceği konusunda baskı yapmak, öfkesini çocuklardan çıkarmak, çocuklarını göstermemekle tehdit etmek ve silah göstermek gibi eylemlerle tanımlamaktadır. Bu şiddet türü, kadının sosyal çevresi ile olan ilişkilerini kısıtlayarak, onu izole etmeyi ve kontrol altına almayı amaçlar (KSGM, 2016).

Psikolojik şiddet, hem dünya genelinde hem de Türkiye'de en yaygın görülen aile içi şiddet türüdür. Dünya Sağlık Örgütü'nün (2005) yaptığı çok uluslu çalışmaya göre, kadınların %20 ile %75'i yaşamları boyunca en az bir kez partnerinden duygusal kötü muamele görmüştür. Türkiye'de ise kadınların yaklaşık %44'ünün yaşamları boyunca psikolojik şiddete maruz kaldığı tahmin edilmektedir (Yüksel-Kaptanoğlu ve Çavlin, 2015).

Genellikle fiziksel yaralanma olmadığı için psikolojik şiddetin daha hafif olduğu düşünülse de, aslında en yıkıcı şiddet türlerinden biridir. Psikolojik şiddetin kişinin kimliğini ve benlik algısını sarsarak, mağdurun gerçekliği bağımsız şekilde değerlendirememesine neden olabilmektedir. Sürekli psikolojik şiddete maruz kalan kişiler, ilişkilerini ve partnerlerinin davranışlarını objektif olarak değerlendiremez hale gelir ve bu durum şiddet uygulayanın güç ve kontrolünü devam ettirmesine olanak sağlar (Stark, 2009).

1.3.4. Ekonomik Şiddet

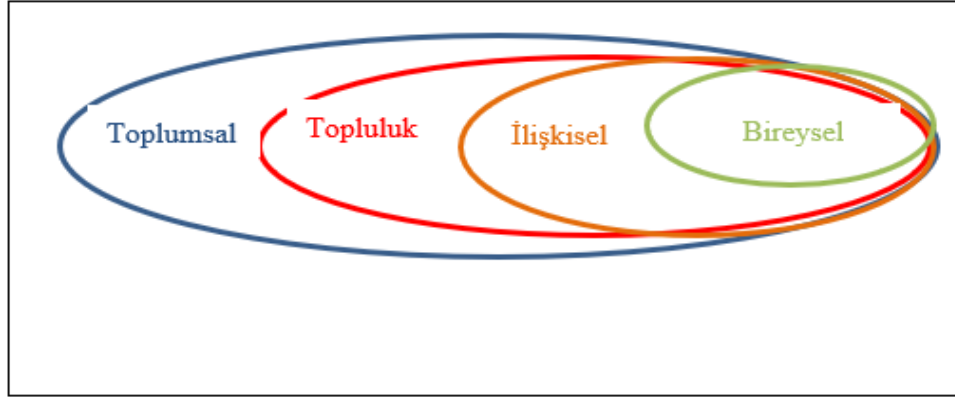
Kadının istemediği işlerde zorla çalıştırılması, çalışmasına izin verilmemesi ya da kazancına el konulması gibi eylemler ekonomik şiddetin temel örneklerindedir. Ayrıca, kadının para harcama kararlarının erkek partner tarafından alınması, ekonomik

konularda söz hakkı verilmemesi ve evin ihtiyaçları için gerekli maddi kaynaklardan yoksun bırakılması da bu kapsamda değerlendirilir (KSGM, 2016).

Ekonomik şiddet, yalnızca ekonomik kaynaklara erişimi sınırlamakla kalmaz, aynı zamanda bu kaynakların kadını kontrol etmek, aşağılamak veya cezalandırmak amacıyla kullanılmasını da içerir. Kadının iş bulmasını kolaylaştıracak becerilerin geliştirilmesinin engellenmesi, kurslara veya eğitime gitmesinin yasaklanması, iş yerinde sorun çıkararak işten atılmasına neden olunması sık rastlanan örneklerdendir. Daha ileri düzeyde ise, engelli kadınların zorla dilendirilmeye zorlanması gibi uygulamalar da ekonomik şiddetin parçası olarak değerlendirilir (KSGM, 2016). Kadınların gelirlerine el koymak, düşük miktarda harçlık vererek temel ihtiyaçlarını bile karşılamasını engellemek, kadının adına kredi çekirmek veya borçlandırmak, para için yalvarmak, yatırım yapmasını ve birikim oluşturmasını yasaklamak gibi eylemler de ekonomik şiddetin örnekleri arasında yer alır.

1.4. KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN RİSK FAKTÖRLERİ

Bireylerin diğerlerine karşı sergiledikleri şiddet davranışlarının nedenlerini veya bazı topluluklarda şiddetin neden daha yaygın olduğunu açıklamak için bir ya da birkaç neden yeterli olmamaktadır. Şiddet; bireysel, ilişkisel, sosyal, kültürel ve çevresel faktörlerin etkileşimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu faktörlerin şiddetle olan ilişkisini anlamak, şiddeti önlemeye yönelik atılacak adımların etkilerini belirleme açısından önem arz etmektedir (Krug vd., 2002). Kadına yönelik şiddetin çok yönlü doğasını anlamak için Heise (1998) tarafından geliştirilen ekolojik model ele alınacaktır. Şekil 1'de Krug vd. (2002) ve Heise (1998)'den uyarlanan kadına yönelik şiddeti etkileyen faktörleri gösteren ekolojik model sunulmaktadır. Bu modele göre, her bir düzey birbiri ile ilişkilidir ve mikro düzeyden, makro düzeye doğru genişlemektedir. Bu modele göre kadına yönelik şiddeti anlamak için karmaşık ilişkiler içinde olan faktörleri birlikte dikkate almak gerekmektedir. Bu düzeylerdeki faktörler aşağıda kısaca açıklanacaktır.

Şekil 1: Kadına Yönelik Şiddet için Ekolojik Model
Kaynak: Krug vd. (2002)

1.4.1. Bireysel Düzeyde Risk Faktörleri

Kadına yönelik şiddet davranışlarının bireysel kökenleri, özellikle çocukluk dönemine dayanan deneyimlerle doğrudan ilişkilidir. Heise (1998), çocuklukta aile içi şiddete tanıklık eden ya da fiziksel/duygusal istismara maruz kalan erkeklerin yetişkinlikte eşlerine yönelik şiddet uygulama olasılıklarının anlamlı ölçüde arttığını belirtir. Bunların yanında baba figürü eksikliği de şiddet eğiliminin önemli belirleyicilerindedir. Yapılan diğer çalışmalardan elde edilen bulgular da bu yöndedir. Özellikle 15 yaş öncesi anti-sosyal davranışlar, ergenlikte şiddet eğilimleri ve düşük akademik başarı, ileriki yaşlarda sevgili veya eş şiddetinin güçlü belirleyicileri olarak saptanmıştır (Capaldi vd.,2012).

Bireysel düzeyde bir diğer önemli faktör, psikolojik bozukluklar ve kişilik bozukluklarıdır. Narsistik ve anti-sosyal kişilik bozuklukları; öfke kontrol eksikliği, yüksek dürtüsellik, düşük özsaygı gibi değişkenler şiddet eğiliminin psikososyal faktörlerinden bazılarını oluşturmaktadır. (Capaldi vd., 2012). Bu faktörlere ek olarak, alkol ve madde kullanımı, bireyin muhakeme yetisini zayıflatarak ve sosyal normlardan sapmasına neden olarak kadına yönelik şiddetin hem tetikleyicisi hem de şiddetlendirici unsuru haline gelir (Flanzer, 2005; Kafa, 2024).

1.4.2. İlişki Düzeyinde Risk Faktörleri

Bireylerin yakın sosyal çevresi, özellikle eşi/sevgilisi ve ailesi ile olan etkileşimleri, şiddetin gelişiminde kritik rol oynar. Heise (1998), ilişki içi çatışma,

kıskançlık, duygusal bağıllık dengesizlikleri ve kadının karar alma süreçlerinden dışlanması gibi unsurların kadına yönelik şiddetin ortaya çıkışını etkilediğini ifade etmektedir. Diğer yandan evlilikte karşılıklı güvenin azalması, çiftler arası sürekli çatışmalar ve erkeğin kontrol edici tutumları şiddet olasılığını ciddi biçimde artırmaktadır (Capaldi vd., 2012).

Kadının ilişkideki ekonomik bağımlılığı ve sosyal destek ağlarından kopuk olması da, şiddet karşısında direnç geliştirememesine ve şiddet döngüsünden çıkamamasına neden olur. Levinson (1989) bulgularına göre, ailenin içindeki erkeklerin ekonomik ve karar verme yetkisi, kadınlara yönelik yüksek şiddet sergileyen toplumların en güçlü göstergelerinden biridir. Levinson (1989) çalışması, eş dövmenin en sık görüldüğü toplumların, erkeklerin aile zenginliğini, özellikle aile emeğinin karşılığını kontrol ettiği toplumlar olduğunu ortaya koymuştur. İncelenen tüm değişkenler arasında, ailedeki erkek egemenliği, aile servetinin erkekler tarafından kontrolü en güçlü risk faktörleri olarak belirlenmiştir.

Evlilik içi çatışma, kadına yönelik şiddetin en önemli belirleyicilerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dutton (1986), evlilik içi çatışmanın şiddetle doğrudan ilişkili olduğunu vurgulamış; Hotaling ve Sugarman (1986), güç dengesizliklerinin bu çatışmaları şiddete dönüştürdüğünü belirtmiştir. Coleman ve Straus (2017) ise evlilik içi çatışmanın yalnızca tetikleyici değil, şiddetin sürdürülmesinde de etkili bir faktör olduğunu göstermiştir.

1.4.3. Topluluk Düzeyinde Risk Faktörleri

İçinde yaşanan topluluğun fiziksel, sosyal ve ekonomik yapısı, kadına yönelik şiddet davranışlarının toplum içinde ne ölçüde normalleştiğini belirler. Heise (1998), zayıf sosyal bağlar, toplumsal denetim eksikliği, yüksek göç oranı ve mahremiyetin aşırı yüceltilmesi gibi faktörlerin kadına yönelik şiddete karşı toplumsal kayıtsızlığı doğurduğunu vurgular. Bu tür bağlamsal faktörler, failin eylemlerini daha özgürce gerçekleştirmesine olanak tanır.

Kadına yönelik şiddet tüm sosyoekonomik sınıflarda görülse de, düşük gelir düzeyine sahip ailelerde ve işsiz erkeklerin bulunduğu hanelerde bu şiddetin daha yaygın olduğu gözlenmektedir. Ancak, ırk, eğitim, gelir düzeyi ve eşlerin birlikte

geçirdiği zaman gibi değişkenler kontrol edilmeden, işsizliğin tek başına etkisi net olarak belirlenmemektedir. Yine de yoksullukla birlikte gelen umutsuzluk, aşırı kalabalık yaşam koşulları ve erkeğin eve ekmek getirme rolünü yerine getirememeye duygusundan doğan stres ve yetersizlik hissi, IPV riskini dolaylı olarak artırmaktadır (Heise, 1998).

Bunun yanı sıra, sosyal izolasyon hem şiddetin nedeni hem de sonucu olarak değerlendirilmiştir. Aile içi şiddete maruz kalan kadınların toplumsal etkileşimden daha izole yaşadıkları ortaya konulmuştur (Heise,1998). Nielsen, Endo ve Ellington (1992), fiziksel istismara uğrayan kadınların arkadaşlar, akrabalar ve kamusal faaliyetlerde etkileşim açısından daha sınırlı olduklarını regresyon analizleriyle göstermiştir. Capaldi vd. (2012), yoksullukla karakterize edilen mahallelerde, sosyal izolasyonun yüksek, destek kaynaklarının sınırlı ve yasal mekanizmaların erişilemez olduğunu ve bu durumun şiddet riskini arttırdığını göstermiştir.

Diğer yandan, ergen erkeklerde akran grubunun tutumları da özellikle cinsel saldırı davranışlarını etkileyebilmektedir. Cinsel olarak saldırgan arkadaşlara sahip olan erkekler, bu özellikte olmayanlara göre daha yüksek oranda zorla cinsel ilişkiye yöneldiklerini bildirmişlerdir (Gwartney-Gibbs vd., 1987).

1.4.4. Toplumsal ve Kültürel Düzeyde Risk Faktörleri

Kadına yönelik şiddetin yaygınlık düzeyini belirleyen en temel düzey, toplumun genel kültürel yapısı ve cinsiyet temelli normlarıdır. Heise (1998), ataerkil toplum yapılarının, erkeklere güç, kadınlara ise itaat rolü atfetmesinin, kadına uygulanan şiddeti meşrulaştırıcı bir kültürel zemin hazırladığını savunur. Kadının haklarının sınırlı olduğu, boşanmanın zorlaştırıldığı ve şiddetin "*aile içi mesele*" olarak görüldüğü kültürlerde, kadına yönelik şiddet oranları oldukça yüksektir.

Levinson'un (1989) 90 farklı ülke için yaptığı karşılaştırmalı analizde, kadınlar arası sosyal dayanışmanın zayıf, kadın iş gruplarının yok sayıldığı ve erkeklerin ekonomik ve karar alma gücünün mutlak olduğu toplumlarda kadına yönelik şiddet oranlarının anlamlı biçimde yüksek olduğu belirtilmektedir. Ek olarak, toplumsal kriz dönemleri (savaş, göç, doğal afetler) ve toplumsal cinsiyet rollerinin sarsıldığı geçiş

dönemleri, erkeklerin güç kaybı korkusunu şiddet yoluyla telafi etmeye çalıştıkları zaman dilimleridir (Meinhart vd., 2021).

1.5. TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET DURUMU VE ALINAN ÖNLEMLER

Dünya genelinde kadına yönelik şiddetin yaygınlığı, birçok uluslararası kuruluş tarafından sistematik biçimde izlenmekte ve belgelenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 2021 yılında yayımladığı “Kadına Yönelik Şiddet Yaygınlık Tahminleri” raporu, bu alanda yapılan en kapsamlı ve karşılaştırmalı çalışmalardan biridir. 161 ülke ve bölgeyi kapsayan ve 2018 yılı küresel verilerine dayanan bu rapor, özellikle yakın partner şiddeti (eş veya birlikte olunan kişi tarafından uygulanan fiziksel/cinsel şiddet) üzerinde durmaktadır.

Rapor bulgularına göre, dünya genelinde 15 yaş üzeri kadınların %26’sı yaşamlarının herhangi bir döneminde yakın partner şiddetine maruz kalmıştır. Son 12 ay içinde bu oranın %10 olduğu tespit edilmiştir. 15–49 yaş grubuna odaklanıldığında, bu oran yaşam boyu için %27, son 12 ay içinde ise %13 olarak belirlenmiştir. Bölgesel dağılım incelendiğinde, en düşük yaşam boyu şiddet oranı Güney Avrupa’da (%16); en yüksek oran ise Güney Asya’da (%35) saptanmıştır. Son 12 aylık şiddet oranları açısından Sahra Altı Afrika (%20) en yüksek değere sahipken, Avustralya ve Yeni Zelanda (%3) en düşük oranlara sahiptir.

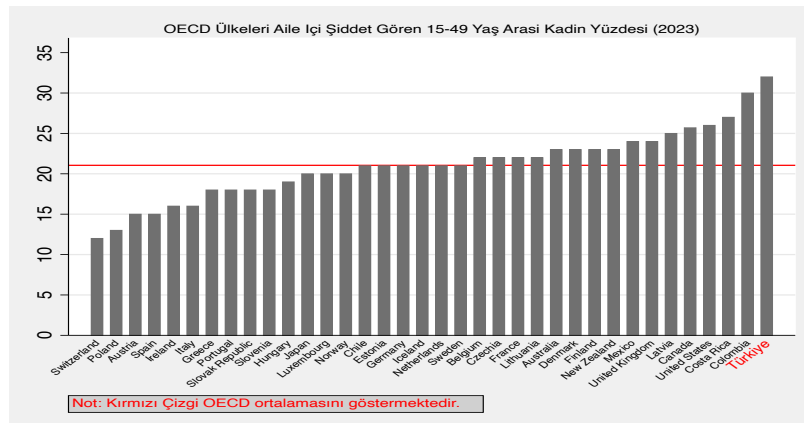
Bu kapsamda Türkiye’de kadına yönelik şiddetin yaygınlığına ve biçimlerine ilişkin en kapsamlı ulusal veriler, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus ve Sağlık Araştırmaları Enstitüsü tarafından 2008 ve 2014 yıllarında yürütülen “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” kapsamında elde edilmiştir. Bu araştırmalar, kadına yönelik şiddetin yalnızca bireysel değil, toplumsal, ekonomik ve yapısal kökenleri olan yaygın bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır.

2014 verilerine göre, Türkiye’de kadınların %38’i yaşamlarının herhangi bir döneminde, %11’i ise son 12 ayda partneri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete

maruz kalmıştır. Bu oranlar 2008 yılında sırasıyla %42 ve %14 olarak tespit edilmiştir. Yani son yıllarda kısmi bir azalma görüle de, kadına yönelik şiddet hâlâ her dört kadından birinin doğrudan yaşadığı bir olgudur. Fiziksel şiddet oranı yaşam boyu için %36, son 12 ay için %8 olarak; cinsel şiddet ise sırasıyla %12 ve %5 olarak ölçülmüştür. Özellikle psikolojik/duygusal şiddet, kadınların %44'ü tarafından yaşam boyu, %26'sı tarafından son bir yıl içinde bildirilen en yaygın şiddet türü olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca ekonomik şiddet, kadınların %30'u tarafından yaşam boyu, %15'i tarafından son 12 ay içinde deneyimlenmiştir. İşe gitmeye engel olma, çalışmayı bırakmaya zorlama gibi davranışlar bu kategori içinde en sık bildirilenlerdir.

Şiddetin daha yoğun görüldüğü kadın grupları arasında; 15–24 yaş arası genç kadınlar, ilkökul ve altı eğitim seviyesine sahip olanlar, boşanmış ya da ayrı yaşayanlar, 18 yaşından önce evlenenler, ücretli bir işte çalışmayanlar ve düşük refah düzeyine sahip kadınlar yer almaktadır. Bu veriler, kadına yönelik şiddetin bireysel özelliklerden bağımsız olarak toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, yoksulluk ve sosyal dışlanmayla derin bağları olduğunu göstermektedir.

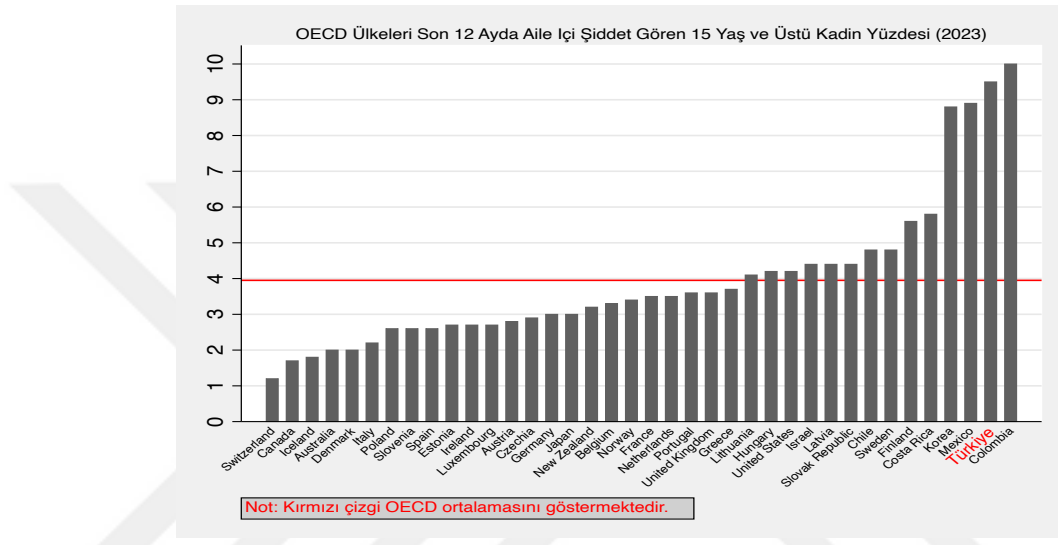
Son yıllarda Türkiye’de ulusal bazda yapılan bir çalışma bulunmasa da OECD tarafından yapılan Toplumsal Cinsiyet, Kurumlar ve Gelişme Veri Tabanı (Gender, Institutions and Development Database (GID-DB)) 2023 yılı için Türkiye’de ve diğer ülkelerde kadına yönelik şiddetin yaygınlığının hala yüksek olduğunu göstermektedir. Şekil 2; GID-DB, 2023 verilerine göre OECD ülkeleri için hayatı boyunca en az bir kere aile içi şiddete maruz kalan 15-49 yaş arasındaki kadınların oranını göstermektedir.

Şekil 2: OECD ülkeleri Aile İçi Şiddet Yaygınlığı (2023)

Kaynak: OECD, GID-DB, 2023 verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 2'ye göre, OECD ülkeleri genelinde ortalama olarak 15-49 yaşında olan kadınların %21'i civarı hayatında en az bir kere şiddete maruz kalmaktadır. Bununla birlikte şiddet gören kadınların oranı en düşük İsviçre'de %12 iken Türkiye'de bu oran %32 civarında gerçekleşmektedir. Son 12 ayda OECD ülkelerinde şiddet gören 15 yaş ve üstü kadınlar arasında şiddet görenlerin oranı ise yine 2023 yılı için Şekil 3'te gösterilmektedir.

Şekil 3: OECD ülkeleri için Son 12 Ayda Aile İçi Şiddet Yaygınlığı (2023)

Kaynak: OECD, GID-DB, 2023 verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 3'e göre OECD ülkelerinde 15 yaş ve üstü kadınlar arasında son 12 ayda şiddete uğrayan kadınların oranı ortalama olarak %4 civarında gerçekleşmiştir. Ülkeler bazında bakıldığında İsviçre'de son 12 ayda şiddet görme oranı %1 ile en düşük iken Kolombiya'da bu oran %10 civarında gerçekleşmiştir. Bununla birlikte Türkiye'de 15 yaş ve üstü kadınların %9,5'i şiddete maruz kalmıştır.

Şekil 2 ve Şekil 3' verileri hem yaşam boyu hem de son 12 ayda şiddet görme oranlarına bakıldığında Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında en yüksek seviyelerde olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum Türkiye'de kadına yönelik şiddeti azaltmaya yönelik çalışmalar olsa da benzer gelişmişlik düzeyindeki ülkelere göre hala oldukça kötü bir durumda olduğuna işaret etmektedir.

1.6. TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİ İLE MÜCADELE KAPSAMINDAKİ GELİŞMELER

Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadeledeki kurumsal yapı ve politikalar, 1980’li yıllardan itibaren uluslararası gelişmelere paralel şekilde ivme kazanmıştır.

Türkiye’de kadına yönelik şiddet, ilk kez 1998 yılında yürürlüğe giren 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile tanımlanmıştır. Bu kanun zamanla genişletilmiş, 2007 yılında kapsamı artırılmış ve 2008’de uygulama yönetmeliği çıkarılmıştır. Ancak ihtiyaçların artması üzerine bu yasa, ilgili kurumların katkılarıyla revize edilmiş ve 20 Mart 2012 tarihinde 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiştir (TBMM, 2015).

6284 sayılı Kanun kapsamında, şiddet uygulayanlara yönelik önleyici, mağdurlara yönelik ise koruyucu tedbirler öngörülmüştür. Hâkim dışında, mülki ve kolluk amirlerine de belirli durumlarda tedbir kararı alma yetkisi verilmiş; böylece karar süreci hızlandırılmıştır. Kanunun uygulanabilirliğini güçlendirmek amacıyla “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)” kurulmuş ve bu merkezler için ilgili yönetmelikler 2013 ve 2016 yıllarında yayımlanmıştır. Ayrıca, tedbir kararlarına uymayan failer için üç ila on gün arasında değişen zorlama hapsi cezası getirilmiştir (Tellioglu, 2021).

Türkiye'nin kadına yönelik şiddetle mücadelesi, yalnızca yasal düzenlemelerle değil, kalkınma planlarında yer alan stratejik hedeflerle de kurumsallaşarak devam etmektedir. 11. Kalkınma Planı (2019–2023), “Kadın” başlığı altında kadına yönelik şiddetle mücadeleye yönelik stratejileri açık bir biçimde ortaya koymuştur. Plan kapsamında, toplumsal farkındalık çalışmaları, erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesi, kurumsal kapasite artırımı ve eğitim faaliyetleri gibi çok boyutlu tedbirler öngörülmüştür ((T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Benzer şekilde son kalkınma planı olan 12. Kalkınma Planı (2024–2028) içinde yer alan 729. politika maddesi, “*kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ile erken yaşta ve zorla evliliklerle sıfır tolerans ilkesi çerçevesinde mücadeleyi*” merkeze alan

kapsamlı bir stratejik yaklaşım sunmaktadır ((T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023).

Bu politika hedefi, dört temel alt başlıkla somutlaştırılmıştır. Bu kapsamda; koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkin sunumu, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, hizmet standartlarının uygulanması ve veri toplama sistemlerinin geliştirilmesi öngörülmektedir. Ayrıca, toplumsal farkındalık artırıcı faaliyetler ve eğitim programları ile erken yaşta evliliklerin ve şiddetin kültürel meşruiyetinin kırılması hedeflenmektedir. Medyanın sorumlu içerik üretimi desteklenirken, kadına yönelik ayrımcı temsillerle etkin şekilde mücadele edilmesi planlanmaktadır. Bu yaklaşım, ceza hukuku ile sınırlı olmayan, çok düzeyli ve bütüncül bir müdahale stratejisini yansıtmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023).

Uygulamada koordinasyonu sağlamak amacıyla 17 Aralık 2019 tarihinde Adalet Bakanlığı tarafından “6284 sayılı Kanunun Uygulanması Genelgesi” yayımlanmış, 1 Ocak 2020 tarihinde ise İçişleri Bakanlığı tarafından “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genelgesi” yürürlüğe konulmuştur. Bu genelgelerle uygulama sorunlarının giderilmesi ve kurumlar arası iş birliğinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır (Tellioglu, 2021).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TEORİLER VE MODELLER

Günümüzde de yaygın olan aile içi şiddeti açıklayan teori ve modeller bulunmaktadır. Aile içi şiddet bazı sebeplerden kaynaklanabilir bu sebepler bazı teori ve modellere dayanmaktadır. Bu teori ve modellerden bazıları aşağıda açıklanmıştır. Eş seçiminde gözlem yapılmasını sağlayan sinyal modeli, erkeklerin liderlik rolünü üstlendiği erkek tepki modeli ve hanehalkı pazarlık modeli gibi bazı modeller bulunmaktadır. Teori olarak da ekonomik olarak zayıf olan ailelerde sık rastlanan ekonomik stres teorisi, Bir arada fazla kalmak zorunda kalan ailelerde görülen maruz kalma teorisi ve Kadının çalıştığı durumlarda sık rastlanan finansal varlıklara el konulması teorisine değinilmiştir.

Literatürde aile içi şiddeti açıklamak amacıyla çeşitli teori ve modeller geliştirilmiştir. Aile içi şiddetin tek bir nedene indirgenemeyeceği, çoklu faktörlerin etkileşimiyle ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu bağlamda, bazı modeller bireyler arası ilişkileri, toplumsal cinsiyet rollerini ve ekonomik koşulları merkeze almaktadır. Örneğin, *Sinyal Modeli*, eş seçiminde bireylerin şiddet eğilimi gibi olumsuz özelliklerini gizleme veya olumlu niteliklerini sergileme yoluyla eş adayı üzerinde iyi bir izlenim bırakmaya çalıştığını öne sürer. *Erkek Tepki Modeli*, geleneksel erkek rolünün tehdit altında olduğu durumlarda, erkeklerin liderlik ve kontrol duygusunu şiddet yoluyla yeniden tesis etmeye çalıştığını savunur. *Hanehalkı Pazarlık Modeli* ise aile içi güç dengelerinin ekonomik ve sosyal kaynaklara erişimle şekillendiğini ve kadının pazarlık gücünün zayıf olduğu durumlarda şiddetin daha olası hale geldiğini belirtir.

Teorik yaklaşımlar arasında ise üç önemli kuram öne çıkmaktadır. *Ekonomik Stres Teorisi*, yoksulluk, işsizlik ve mali baskıların aile içi gerginlikleri artırarak şiddeti tetiklediğini savunur. *Maruz Kalma Teorisi*, bireylerin sürekli olarak aynı ortamda bulunmalarının çatışma ve tahammülsüzlüğü artırarak şiddeti besleyebileceğini ifade eder. Son olarak, *Finansal Varlıklara El Koyma Teorisi*, kadının gelir elde etmesi durumunda erkek partnerin kontrol kaybı korkusu yaşayarak

kadının ekonomik kaynaklarını kısıtlayıcı veya zorla el koyucu davranışlarda bulunabileceğini öne sürer. Bu model ve teoriler, aile içi şiddetin yapısal, ekonomik ve psiko-sosyal yönlerini açıklamak açısından önemlidir.

2.1. SİNYAL MODELİ

Sinyal modeli ilk olarak Michael Spence (1973) tarafından geliştirilen bir iktisadi model olup, zamanla aile içi şiddet bağlamında da uygulanmıştır. Bu modele göre eş seçimi süreci bir gözlem ve değerlendirme mekanizmasıdır. Kadınlar evlilik kararlarını verirken, eş adaylarının şiddete eğilimli olup olmadığını doğrudan bilemedikleri için davranışlarını gözlemleyerek dolaylı sinyaller toplarlar (Anderberg vd., 2016).

Modelin ilk aşamasında, erkeğin şiddet eğilimi olup olmadığı iki ihtimalli bir durum olarak kabul edilir. İkinci aşamada, kadının zamanla partnerinin davranışlarını gözlemleyerek çatışmaların şiddete dönüşme olasılığını anlamaya çalıştığı varsayılır. Üçüncü aşamada ise kadın, edindiği bilgiler doğrultusunda evliliği sürdürüp sürdürmeyeceğine karar verir. Bu aşamada boşanma durumu ortaya çıkarsa her iki taraf da sosyal damgalanma (stigma) ile karşı karşıya kalabilir. Dördüncü aşamada, eşlerin istihdam durumu belirleyici olur. Erkek çalışıyorsa ortak hane geliri artar; ancak işsizse yalnızca işsizlik ödeneği gibi alternatif gelirlerle yetinilir. Boşanma durumunda ise ortak tüketim sona erer ve bireyler yalnızca kendi gelirleriyle sınırlı bir ekonomik yaşam sürdürmek zorunda kalır (Anderberg vd., 2016).

Sinyal modelinin üç varsayımı bulunmaktadır. İlk iki varsayım istihdam ile ilgilidir. Birinci varsayıma göre eğer kadın çalışıyorsa ve erkek kesin olarak işsiz kalacaksa kadın boşanmayı tercih eder. Bu varsayımda ekonomik olarak özgür olan kadınların eşlerine bağlı kalmayacakları söylenir. İkinci varsayıma göre kadın kesin olarak işsiz kalacaksa ve erkek kesin olarak çalışacaksa, erkeğin şiddete eğilimi olduğu biliniyor olsa da kadının evli kalmaya devam edeceğini söylenir. Buna göre ekonomik olarak eşlerine bağlı olan kadınların onları terk edemeyeceği söylenmektedir. Üçüncü

varsayımda ise şiddet ve işsizlik olasılıklarından bağımsız olarak kadın erkekte herhangi bir değişim olmadığı sürece onunla evli kalmaya devam eder.

2.2. ERKEK TEPKİSİ MODELİ

Sosyoloji literatüründe yer alan birçok çalışma, kadının ekonomik bağımsızlık kazandıkça partneri tarafından maruz kaldığı şiddetin artabileceğini öne sürmektedir. Bu çelişkili duruma, kadınların işgücüne katılımı yoluyla güç kazanmasının erkekler tarafından bir tehdit olarak algılanması neden olmaktadır. Macmillan ve Gartner (1999), kadının sosyo-ekonomik olarak güçlenmesinin, erkek partnerin geleneksel otorite konumunu zayıflattığını ve bu durumun şiddeti tetikleyebileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Chin (2012), erkeğin toplumda üstlendiği "aile lideri" rolünün tehdit altında algılandığı durumlarda, erkeklerin bunu telafi etmek amacıyla şiddet eğilimlerini artırabileceğini ifade etmektedir.

Bu yaklaşım, erkeklerin ev içi otoritelerini yeniden tesis etmek için fiziksel veya psikolojik şiddeti bir araç olarak kullanabildiklerini göstermektedir. Kadının istihdam yoluyla elde ettiği ekonomik bağımsızlık, onun evlilik içindeki müzakere gücünü artırırken, erkekler açısından ise bu durum geleneksel cinsiyet rollerine bir meydan okuma anlamına gelebilir. Dolayısıyla, şiddet bazı erkekler tarafından bu güç dengesini yeniden kurma çabası olarak devreye sokulabilir (Chin, 2012). Bu bağlamda, kadınların ekonomik olarak güçlenmesi, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet normları düzeyinde de derin yapısal dönüşümleri beraberinde getirmektedir.

2.3. HANEHALKI PAZARLIK MODELİ

Hanehalkı pazarlık modeli, Aizer (2010) tarafından geliştirilmiş olup, ev içi şiddetin eşler arasındaki müzakere gücüyle ilişkilendirildiğini savunur. Bu modele göre, erkek partnerin kadına yönelik şiddet uygulaması, onun ev içindeki faydasını artırabilir; bu durum, erkeğin şiddeti bir kontrol aracı olarak kullanabileceği anlamına

gelir. Kadın açısından ise şiddet, açıkça faydanın azalmasıyla sonuçlanır. Model, sadist şiddet anlayışı değil, fayda-maliyet dengesine dayalı rasyonel bir seçim sürecini temel alır. Kadının boşanma ihtimali arttıkça, erkek partnerin şiddet uygulama motivasyonu azalır; çünkü şiddetin kadının evliliği sonlandırma kararını tetikleyeceğini öngörür (Aizer, 2010).

Bu bağlamda, kadınların işgücü piyasasına katılım potansiyelinin artması, fiilen çalışmasalar bile pazarlık güçlerini artırmakta ve boşanma olasılığını yükseltmektedir. Bu durum, şiddet riskinin düşmesine katkı sağlamaktadır. Pollak(2005) da, kadınların işgücü piyasasındaki konumlarının güçlenmesinin, kadının çalışmadığı hanelerde dahi şiddet oranlarını azalttığını belirtmiştir. Kadınlar gelir elde ettiklerinde sadece ekonomik olarak değil, psikolojik olarak da güçlenmekte; özgüven kazanmakta ve alternatif yaşam yollarını daha kolay görmektedirler. Aile dışı sosyal ilişkilerin artması, şiddete katlanma zorunluluğu algısını zayıflatır. Bu durum, kadınların ev içinde daha fazla söz hakkı talep etmelerine ve pazarlık gücünün artmasına neden olabilir. Öte yandan, bazı erkekler bu gücü dengelemek ya da bastırmak amacıyla şiddete yönelme eğiliminde olabilirler; bu da toplumsal cinsiyet normlarıyla şekillenen güç mücadelesinin bir yansımasıdır (Aizer, 2010).

2.4. EKONOMİK STRES TEORİSİ

Ekonomik Stres Teorisi, aile içi şiddetin temel nedenlerinden birinin maddi sıkıntılarla birlikte artan stres olduğunu öne sürmektedir. Benson vd., (2003), işsizlik ve düşük gelir düzeyinin erkeklerde yoğun stres yarattığını ve bu stresin aile içi şiddet riskini artırdığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda, ekonomik koşulların bozulması, özellikle erkekler için psikolojik baskı oluşturmakta ve bu baskı zamanla şiddete dönüşebilmektedir. Macmillan ve Gartner (1999) ise, finansal sorunların yalnızca erkeklerde değil, çiftin her iki tarafında da hayal kırıklığı ve duygusal yıpranma yaratarak fiziksel şiddete neden olabileceğini ifade etmektedir.

Toplumda erkeklere atfedilen “aile reisi” rolü, ekonomik olarak başarısız hissedildiğinde tehdit altında algılanabilir. Erkeklerin düşük gelirle çalışmaları ya da

işsizlik gibi durumlarla karşılaşmaları, sosyal rollerine dair beklentileri karşılayamama duygusuyla birleşerek şiddet eğilimlerini artırabilir (Babcock vd., 1993). Bu durum, erkeklerin şiddeti otorite kurmak ya da kontrol sağlamak amacıyla araştırmalarına yol açabilir. Ayrıca, Fagan ve Browne (1994), yaşam geçişleri olarak tanımlanan iş kaybı gibi olayların, erkeklerin partnerlerine yönelik şiddet davranışlarını tetikleyebileceğini savunmaktadır.

Ekonomik stres, yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de etkilidir. Refah seviyesi düşük, kalabalık hanelere sahip ve özellikle çok çocuklu ailelerde ekonomik yük arttıkça, şiddetin görülme olasılığı da yükselmektedir. Örneğin, düşük gelirli veya işsiz bir erkeğin haneye yeterli ekonomik katkı sağlayamaması, ev içinde çatışmalara neden olabilir. Kadının temel ihtiyaçları karşılamakta zorlanması, evdeki sorumlulukların artmasıyla birlikte eşler arasında tartışma ve gerilimleri artırabilir. Bu durumlarda erkek, içinde bulunduğu yetersizlik duygusunu bastırmak ve kontrolü yeniden sağlamak adına şiddete başvurabilir.

2.5. MARUZ KALMA TEORİSİ

Bu teori kriminoloji alanında geliştirilmiştir. Bu teoriye göre eşlerin birbirlerine maruz kalma süreleri arttıkça şiddette artar. Teori aile içi şiddeti sosyo-kültürel açıdan incelemekte ve istihdamdaki artışın, eşlerin birbirleri ile geçirdiği süreyi azaltarak şiddeti de azaltacağını göstermektedir (Dugan ve vd., 1999). Bu teori Covid-19 döneminde popüler hale gelmiştir. Bunun nedeni izolasyonlar sebebi ile eşlerin birbirlerine daha fazla maruz kalmalarıdır.

Eşlerin çok fazla zaman geçirmesi onların daha fazla konuda fikir ayrılığına düşmesini sağlayabilir. Bu fikir ayrılıklarında oluşan tartışmaların bazılarında uzlaşmalar dahi sürekli hale geldiğinde uzlaşmadıkları tartışma olma olasılığı artabilir. Böylece tartışmaların şiddete dönüşme olasılığı da daha fazla olur.

Maruz Kalma Teorisi, kriminoloji ve aile içi şiddet literatüründe önemli yere sahip bir yaklaşımdır. Bu teori, eşlerin birbirleriyle geçirdiği sürenin artmasıyla birlikte, aralarındaki etkileşim sıklığının ve buna bağlı olarak çatışma riskinin de

arttığını savunur. Özellikle duygusal gerilimlerin sıklaşması, fikir ayrılıklarının çoğalması ve etkili çatışma çözme stratejilerinin bulunmaması, ilişkilerdeki stresin fiziksel ya da psikolojik şiddete dönüşmesini kolaylaştırabilir. Dugan, Nagin ve Rosenfeld (1999), istihdamın artmasının, eşlerin birlikte geçirdikleri zamanı azaltarak, gerilimli etkileşimlerin sıklığını düşürdüğünü ve bu nedenle aile içi şiddeti azaltabileceğini öne sürmüşlerdir. Bu bağlamda, istihdamdaki artışın dolaylı bir koruyucu etki yarattığı düşünülmektedir.

Bu teori özellikle COVID-19 pandemisi döneminde daha da dikkat çeker hale gelmiştir. Karantina uygulamaları, sokağa çıkma yasakları ve evden çalışma düzeni, bireylerin sosyal ilişkilerden yalıtılmasına ve partnerleriyle daha fazla zaman geçirmelerine neden olmuştur. Bu süreçte, dünya genelinde aile içi şiddet vakalarında ciddi artışlar bildirilmiştir (Peterman vd., 2020; Van Gelder vd., 2020). Evde geçirilen sürenin artması, önceden var olan çatışmaları derinleştirmiş; iletişim kopuklukları, ekonomik kaygılar ve belirsizlikle birleştiğinde, bazı hanelerde şiddetin sistematik hale gelmesine neden olmuştur. Evans, Lindauer ve Farrell (2020), pandeminin yalnızca fiziksel mekansal kısıtlamalarla değil, aynı zamanda kadınların destek ağlarına erişimini sınırlandırarak da şiddetle baş etmeyi zorlaştırdığını ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak, maruz kalma süresinin artması, yalnızca fiziksel yakınlığı değil, aynı zamanda psikolojik stresin yoğunluğunu da artırarak, şiddet davranışlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

2.6. FİNANSAL VARLIKLARA EL KOYMA TEORİSİ

Finansal Varlıklara El Koyma Teorisi, kadının ekonomik olarak güçlenmesinin, bazı erkekler tarafından tehdit olarak algılandığını ve bu tehdit algısının şiddeti tetikleyebileceğini savunmaktadır. Bu teoriye göre, kadınların işgücüne katılımı ve gelir elde etmesi, ev içi pazarlık gücünü artırmakta; ancak bu durum, erkeklerin kontrol kaybı korkusunu da beraberinde getirmektedir. Erkek partner, kadının ekonomik bağımsızlığı karşısında, geleneksel güç dengesini sürdürebilmek için şiddete başvurarak kadının gelirine fiziksel ya da psikolojik

yollarla el koymaya çalışabilir (Chin, 2012). Bu bağlamda, çalışmak kadının ekonomik güvenliğini artırırken, bazı durumlarda onun şiddete maruz kalma riskini de yükseltebilir. Araştırmalar, kadının ekonomik kazanımlarının erkek tarafından baskı ve kontrol aracıyla sınırlandırılmaya çalışıldığını göstermektedir (Vyas ve Watts, 2009).

Bloch ve Rao (2002) Hindistan'da gerçekleştirdikleri çalışmada, çalışan kadınların daha fazla sosyal bağlantıya sahip olduklarını, kendilerini daha güvende hissettiklerini ve bu nedenle şiddet olaylarını raporlama olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, çalışmanın şiddeti doğrudan artırmadığını, ancak görünürlüğünü artırdığını da düşündürmektedir. Yani ekonomik bağımsızlık, yalnızca şiddet riskini değil, aynı zamanda kadının bu şiddeti ifşa etme kapasitesini de etkilemektedir.

Kadınların finansal kaynaklarının kontrol altına alınması ise, çoğu zaman doğrudan şiddet içeren uygulamalarla gerçekleştirilmektedir. Erkek partnerin kadının maaş kartına, banka hesaplarına veya kredi kartlarına el koyması, kadını ekonomik anlamda bağımlı kılmaya yönelik stratejik bir davranış olarak görülmektedir (Postmus vd., 2012). Bu türden ekonomik şiddet biçimleri, fiziksel ya da cinsel şiddet kadar görünür olmasa da, kadınların yaşamlarının birçok yönünü kısıtlayarak ciddi mağduriyetlere yol açmaktadır.

Sonuç olarak, kadınların işgücüne katılması ve finansal olarak bağımsızlaşması, ataerkil yapılar içinde erkekler tarafından bir tehdit olarak algılanabilmekte ve bu durum şiddeti, özellikle ekonomik şiddeti, hem bir kontrol aracı hem de cezalandırma biçimi olarak gündeme getirebilmektedir. Bu nedenle kadının ekonomik özgürlüğü, aynı zamanda şiddete karşı korunma stratejilerinin güçlendirilmesini de zorunlu kılmaktadır.

2.7. LİTERATÜR TARAMASI

Kadına yönelik şiddet, dünya genelinde önemli bir toplumsal sorun olmaya devam etmektedir. Bu olgunun nedenleri çok boyutlu olmakla birlikte, son yıllarda ekonomik faktörlerin kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasında ve sürdürülmesinde oynadığı rol giderek daha fazla araştırma konusu hâline gelmiştir. Özellikle kadının ekonomik olarak güçlenmesi ile aile içi şiddet arasındaki ilişkinin doğası, farklı ülke örneklerinden elde edilen ampirik veriler aracılığıyla derinlemesine analiz edilmektedir. Bu çalışmalar, kadının işgücüne katılımı, gelir seviyesi ve eğitim düzeyi gibi sosyoekonomik göstergelerin hane içi güç dengelerini ve dolayısıyla şiddet riskini nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ancak bulgular, ekonomik güçlenmenin her durumda şiddeti azaltıcı bir etki yaratmadığını; aksine bazı durumlarda erkek partnerde tepkiye neden olarak şiddet riskini artırabileceğini göstermektedir.

Aizer (2010), Kaliforniya'daki kadınlara yönelik işgücü talebindeki dışsal değişimleri kullanarak kadınlara yönelik aile içi şiddet ile işgücü piyasası koşulları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma, potansiyel işgücü koşullarının, gerçek koşullardan ziyade, şiddet riski üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre işgücü piyasası koşullarındaki iyileşme, ev hanımları da dâhil olmak üzere tüm kadınlar için şiddet riskini azaltabilmektedir. Araştırma, kadınların istihdamı ve kazancının şiddet üzerinde azaltıcı etkisi olduğunu ve özellikle toplumsal cinsiyet ücret farkının önemli bir gösterge olduğunu vurgulamaktadır.

Macmillan ve Gartner (1999), Kanada örneğinde çoklu lojistik regresyon modeli kullanarak kadınların işgücü statüsünün, eşlerinin işgücü statüsüne bağlı olarak şiddet riskini nasıl etkilediğini incelemiştir. Bulgular, kadının istihdamının, eşinin de istihdam edildiği durumlarda şiddet riskini azalttığını; ancak eşin işsiz olduğu durumlarda bu etkinin tersine dönebileceğini göstermektedir. Bu durum, literatürde "erkek tepki teorisi" (male backlash theory) olarak bilinen yaklaşımla uyumludur.

Chin (2012), Hindistan'da pirinç üretimi yapılan kırsal bölgelerdeki yağış artışlarını kullanarak kadın işgücüne olan talebin yükselmesini ve bunun şiddet üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Çalışma, kadınların istihdamındaki artışın aile içi şiddet sıklığını azalttığını ortaya koymaktadır. Chin (2012), bu etkinin erkek tepkisinin

azalması ve kadınların ev içi maruz kalmanın düşmesi şeklinde iki mekanizma aracılığıyla gerçekleştiğini öne sürmektedir.

Kocacık ve Doğan (2006), kadına yönelik aile içi şiddetin nedenlerini Sivas ilinde incelemişlerdir. Yapılan analizler, 2004 yılında 10 mahalleden seçilen 583 hanehalkı ile gerçekleştirilen anketlerden elde edilen veriler üzerine yapılmıştır. Sonuçlara göre, aile içi şiddetin yaygınlık oranı %52 olarak belirlenmiştir. Ailenin yıllık gelir seviyesi arttıkça, aile içi şiddet oranının azaldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, düşük eğitim seviyesinin aile içi şiddeti artıran önemli bir faktör olduğu bulunmuştur. Şiddete uğrayan kadınların %74'ünün ev hanımı olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara dayanarak, ekonomik özgürlüğün aile içi şiddete karşı koruyucu bir etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır.

Paul (2016), Hindistan'da kadının iş gücüne katılımının aile içi şiddet üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmada, 15-49 yaş aralığındaki 69.704 evli kadından oluşan bir örneklem kullanılmıştır ve veri kaynağı olarak 2005-2006 yıllarında gerçekleştirilen Ulusal Aile Sağlığı Anketi III kullanılmıştır. Analizlerde Doğrusal Olasılık Modeli ve Lojistik Regresyon Modeli uygulanmıştır. Sonuçlara göre, çalışan kadınların kısa vadede şiddete uğrama olasılığı, iş gücüne katılmayan kadınlara kıyasla daha yüksektir. Bu durum, kadının iş gücüne katılımıyla birlikte güç kaybeden erkeklerin, geleneksel aile içi düzeni yeniden kurmak için şiddeti bir araç olarak görmeye başlamasıyla açıklanmaktadır. Ayrıca, eşinden daha fazla kazanan veya kendi kullanımına ait parası olan kadınların da şiddete uğrama olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Dasre ve arkadaşları (2017), Türkiye'de kadının ekonomik katılımının aile içi şiddet üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırmada, 15-59 yaş aralığındaki evli kadınlara odaklanılmış ve 2014 yılında gerçekleştirilen Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Anketi'nden yararlanılmıştır. Örneklem, 6125 kadından oluşmaktadır. Aile içi şiddet, son 12 ay içinde kadına, yakın ilişkide olduğu erkek partneri tarafından uygulanan fiziksel veya cinsel şiddet olarak tanımlanmıştır. Ampirik analizlerde Logit Modeli kullanılmıştır. Çalışma, kadının sosyoekonomik anlamda güçlenmesinin (kadının eğitimi, iş gücüne katılımı, hane gelirine katkısı) şiddet üzerindeki etkilerine odaklanmıştır. Sonuçlar, yüksek eğitim seviyesinin ve resmi işlerdeki istihdamın

kadınları aile içi şiddetten koruduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, eşler arasındaki ekonomik güç dengesizliğinin, aile içi şiddetle sonuçlanabilecek gerginlikler yaratma potansiyeline sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Lenze ve Klasen (2017), kadının iş gücüne katılımının aile içi şiddet üzerindeki etkisini Ürdün’de incelemişlerdir. Çalışma, 2007 yılında gerçekleştirilen Ürdün Nüfus ve Aile Sağlığı Anketi'ne dayanmaktadır ve örneklem 15-49 yaş aralığındaki 10.867 evli kadını kapsamaktadır. Analizlerde Doğrusal Olasılık Modeli kullanılmıştır. Sonuçlara göre, kadın ücretli bir işte çalışıyorsa, eşinden şiddet görme olasılığı %7,6 artmaktadır. Eşin eğitim seviyesinin düşük olması durumunda şiddet oranlarının arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca, eşin düzenli bir işinin olması, kadının maruz kaldığı şiddeti istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde etkilemektedir. Hanehalkının ekonomik durumunu yansıtan servetin ise şiddeti azalttığı bulunmuştur. Ancak, içsellik sorunu dikkate alındığında ve tahminler tekrarlandığında, kadının çalışma durumunun aile içi şiddet üzerindeki etkisinin anlamsızlaştığı görülmüştür.

Erten ve Keskin’in (2018), ortalama okullaşma miktarını dışsal olarak artıran zorunlu eğitimdeki bir değişikliğin Türkiye’de aile içi şiddetin yaygınlığı üzerindeki etkisine dair kanıt sağlamak amacıyla yaptıkları çalışmada, 8 yıllık zorunlu eğitim reformunun, kadınlar için ortalama 1 ila 1,5 yıllık ek eğitim artışına yol açtığını ve bu artışın kadınların işgücü piyasası kanalıyla güçlendirilmesi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı olumlu etkileri olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışma sonucunda eğitim reformunun kırsal kesimde yetişen kadınların yaşadıkları psikolojik şiddet ve mali kontrol davranışlarını azaltma yönünde etkilediğini ortaya koymaktadır. Buna karşılık, kadınlara yönelik fiziksel veya cinsel şiddet üzerinde önemli bir etkisi olduğuna dair hiçbir kanıt bulamamışlardır. Bu çalışmada genel olarak Türkiye’de zorunlu eğitimin yaygınlaşması ile işgücü piyasası kanalı yoluyla kadınların önemli ölçüde ekonomik olarak güçlendiğini ancak, bu ekonomik güçlenmenin hane içinde yetkilendirmeye dönüşmediği görülmüştür.

Erten ve Keskin (2020) bir diğer araştırmalarında, Türkiye’de zorunlu eğitimin uzatılmasından yararlanarak, çocuklara yönelik şiddetin nesiller arası aktarımında eğitimin nedensel etkilerini tahmin ettikleri araştırmalarında eğitim reformunun yalnızca kırsal kesimde büyüyen ve çocukken istismara uğrayan kadınların, çocuklarına fiziksel istismar uygulama olasılığını azalttığını bulmuşlardır. Bu bulgu,

kadınların eğitiminin artırılmasının, şiddete maruz kalan annelerin çocuklarına yönelik davranışlarını değiştirerek şiddetin kuşaklar arası aktarımını azalttığına işaret etmektedir. Araştırma genel olarak bulgular, duygusal işlev bozukluğunu düzenlemede ve çocuklara kötü muameleyi azaltmada eğitimin önemini vurgulamaktadır.

Kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesi ile yakın partner şiddeti arasındaki ilişkiyi analiz eden Dildar (2020), genel olarak ekonomik güçlendirmenin şiddete karşı koruyucu bir faktör olduğunu öne sürmektedir. Ancak gelirin bu koruyucu etkisi, kadınların sınıfsal konumlarına göre farklılık göstermektedir. Fakir bir hanede yaşayan kadının fiziksel şiddete maruz kalma riski %3,5 daha fazladır. Kadınların istihdamda olması kadınların yakın partner şiddeti görme riskini arttırmaktadır ancak bu bulgu istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır. Diğer yandan kadınların eşlerinden daha fazla gelir elde etmesi şiddete maruz kalma olasılıklarını %9,3 oranında azaltmaktadır. Bununla birlikte kadınların, eşlerinden daha az eğitilmiş olması yakın partner şiddeti riskini de düşürmektedir.

Yukarıda özetlenen ampirik çalışmalar, kadının ekonomik güçlenmesi ile aile içi şiddet arasındaki ilişkinin karmaşık, bağlamsal ve çok boyutlu olduğunu göstermektedir. Ekonomik bağımsızlık, bazı koşullarda kadınlar için şiddete karşı koruyucu bir unsur işlevi görse de, özellikle ataerkil toplumsal yapıların güçlü olduğu toplumlarda bu durum erkek partnerde güç kaybı hissiyle tetiklenen şiddeti artırabilmektedir. Bu nedenle, kadına yönelik şiddetin önlenmesinde yalnızca ekonomik güçlenme stratejileri değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen kültürel dönüşüm politikaları ve hukuki koruma mekanizmaları da birlikte ele alınmalıdır. Kadınların işgücü piyasasında güçlenmesi, ancak bu güçlenmenin hane içi yetkilendirme ile desteklenmesi durumunda kalıcı bir dönüşüm yaratabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.METODOLOJİ VE BULGULAR

3.1. VERİ SETİ

Bu çalışmada Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 2008 ve 2014 yılında gerçekleştirilen Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması mikro veri seti kullanılmıştır. 2008 ve 2014 yılında yapılan Nicel araştırma Türkiye genelinde, 12 istatistiki bölge ile kentsel ve kırsal yerleşim alanlarını temsil edecek şekilde 15- 59 yaşları arasındaki kadınlar ile yüz yüze görüşmeler yaparak gerçekleştirilmiştir. Her iki araştırmada da nüfusu 10.000 ve üzeri yerleşim yerleri kent, 10.000'den az nüfuslu yerleşim yerleri ise kır tabakalarını oluşturmaktadır. 2008 yılında yapılan araştırmada 18.144 hanehalkı kent tabakalarından, 5.904 hanehalkı ise kır tabakalarından seçilirken 2014 yılındaki araştırmada ise 10.560 hanehalkı kent tabakalarından, 4.512 hanehalkı ise kır tabakalarından seçilmiştir. Nicel araştırma yöntemiyle elde edilen sonuçlar, kadınların halen ya da daha önce yakın ilişki içinde oldukları eş/nişanlı/sözlü/erkek arkadaş tarafından maruz bırakıldıkları fiziksel, cinsel ve duygusal şiddeti kapsamının yanı sıra eğitimlerinin ve ev dışında ücretli çalışmalarının engellenmesi ve ısrarlı takip sonucunda yaşamlarının kısıtlanması gibi farklı şiddet biçimlerine ilişkin bilgileri içermektedir. Araştırmalarda hanehalkı ve kadın soru kağıtları kullanılarak hanehalkları hakkında genel bilgiler ve kadınlar hakkında demografik, doğurganlık, evlilik, eşlerinin özellikleri ve şiddet ile ilgili detaylı bilgiler toplanmıştır. 2008 yılında yapılan araştırmanın örneklem tasarımında 24.048 hane halkına ulaşmak hedeflenmiş olup görüşme için gidilen 19.505 hanehalkından 17.168'i ile görüşme sağlanmıştır.2008 yılında gerçekleştirilen araştırmanın yaklaşık 24 bin hanehalkı büyüklüğündeki örnekleminin lojistik, moral/motivasyon ve araştırma kalitesi maliyetlerini arttırdığı ifade edilmiş örneklem büyüklüğünün daha küçük olması önerisinde bulunulmuştur. 2014 araştırmasında bu öneri dikkate alınmıştır. 2008 yılında 12.795 kadınla, 2014 yılındaki ise 7.462 kadınla görüşme gerçekleştirilmiştir. 2014 yılındaki araştırmada 666 kadın anket sorularının çoğunu cevaplamayı reddettiği için bu çalışmada 6.796 kadın analize dahil edilmiştir. Her iki yıl için yapılan anketlere 15-59 yaş arasındaki kadınlar katılmıştır.

3.2. YÖNTEM

Sosyal bilimlerde, özellikle iktisatta, bir ya da birden fazla bağımsız değişken ile bir bağımlı değişken arasındaki nedensel ilişkiyi incelemek amacıyla genellikle regresyon analizlerinden yararlanılmaktadır. Bu bağlamda en yaygın kullanılan yöntemlerden biri doğrusal regresyon analizidir ve bu analizde genellikle En Küçük Kareler (EKK) yöntemi tercih edilmektedir. EKK yöntemi, sürekli bağımlı değişkenlerin yer aldığı modellerde etkin, tarafsız ve tutarlı tahminler sağlar. Ancak, sosyal bilimlerde özellikle bireylerin tutumlarını, davranışlarını veya olayların gerçekleşip gerçekleşmediğini açıklamaya yönelik olarak kullanılan değişkenler çoğu zaman nitel (kategorik) yapıda olup ikili (binary) değerler almaktadır.

Bu tür durumlarda bağımlı değişken genellikle 0 ve 1 şeklinde kodlanan kukla (dummy) değişkenler ile temsil edilir. Örneğin, bir bireyin aile içi şiddete maruz kalıp kalmadığı gibi olguların ikili yapı göstermesi, geleneksel doğrusal regresyon modellerinin bu tür analizler için yetersiz kalmasına yol açmaktadır. EKK yönteminin temel varsayımları, ikili bağımlı değişkenler söz konusu olduğunda çoğunlukla ihlal edilir. Özellikle tahmin edilen değerlerin 0 ile 1 arasında kalmaması (yani olasılıkların 0'dan küçük veya 1'den büyük olması) gibi yapısal sorunlar, modelin geçerliliğini zedelemektedir (Spector ve Mazzeo, 1980).

Bu nedenle, ikili bağımlı değişken içeren modellerde doğrusal olmayan regresyon modellerine başvurulmaktadır. Bu çerçevede en yaygın olarak kullanılan yöntemler Probit ve Logit modelleridir. Her iki model de bağımlı değişkenin belirli bir değeri alma olasılığını modellemeye yönelik olup, tahmin edilen olasılıkların 0 ile 1 arasında kalmasını sağlayan birikimli olasılık dağılım fonksiyonlarını kullanır. Probit modeli, kümülatif standart normal dağılım fonksiyonunu esas alırken; Logit modeli, kümülatif lojistik dağılım fonksiyonunu temel alır (Spector ve Mazzeo, 1980).

Her iki modelden elde edilen tahminler genellikle birbirine oldukça yakın sonuçlar vermektedir. Bu sebeple, bağımlı değişkenin ikili değer aldığı durumlarda, çalışmanın bağlamı ve araştırma sorusuna göre her iki modelden biri tercih edilebilir. Bu tez çalışmasında, istihdamın aile içi şiddet üzerindeki etkisi incelendiği için,

olasılıkların normal dağılım üzerinden hesaplandığı Probit modeli tercih edilmiştir. Probit modeli, özellikle ikili kararların analizinde kullanılan güçlü bir araç olup, söz konusu olasılıkların tahmin edilmesinde etkin bir yöntem sunmaktadır.

Doğrusal Olasılık Modeli (DOM), ikili bağımlı değişken içeren analizlerde kullanılan en basit modellerden biri olmakla birlikte, yukarıda belirtilen sınırlamalar nedeniyle genellikle tercih edilmez. DOM'da tahmin edilen olasılıkların 0 ile 1 aralığında kalması garanti edilemez ve bu durum modelin güvenilirliğini ciddi şekilde zedeler. Bu nedenle, ikili sonuçların yer aldığı analizlerde doğrusal olmayan modeller, özellikle de Probit ve Logit, metodolojik açıdan daha sağlam bir alternatif sunmaktadır (Stock ve Watson, 2011).

Probit modeli, aşağıdaki fonksiyonel yapıya sahiptir: Tek açıklayıcı değişkenli probit regresyon modeli aşağıdaki gibidir (Stock ve Watson, 2011):

$$\Pr(Y = 1 | X) = \Phi(\beta_0 + \beta_1 X)$$

Φ : Birikimli standart normal dağılım fonksiyonunu ifade eder. Birden çok açıklayıcı değişkeni olan probit regresyon modeli ise aşağıdaki gibi yazılır (Stock ve Watson, 2011):

$$\Pr(Y = 1 | X_1, X_2, X_3, \dots, X_k) = \Phi(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_k X_k)$$

Burada bağımlı değişken Y ikilidir, Φ ; birikimli standart normal dağılım fonksiyonudur X_1, X_2 vb. açıklayıcı değişkenlerdir. Probit katsayıların $\beta_0, \beta_1, \dots, \beta_k$ vb. basit yorumları yoktur. Tahmin edilen olasılıkların ve açıklayıcı değişkendeki bir değişimin etkisinin hesaplanması ile söz konusu model en iyi şekilde yorumlanır.

Probit model doğrusal olmayan olasılık modeli olduğu için bu modelin parametre tahminlerini sıradan en küçük kareler yöntemi ile tahmin etmek mümkün olmayacaktır. Bu nedenle literatürde sıkça kullanılan (İpek ve Ayaz Kızılgöl, 2018) her bir bağımsız değişkenin ortalama değerinde marjinal etkiler hesaplanarak yorumlanabilmektedir. Bu nedenle bu tezde analiz sonuçları verilirken hem parametre

tahminleri hem de her bir değişkenin ortalama değerinde hesaplanan marjinal etkiler sunulmaktadır ve yorumlar marjinal etkilere dayanmaktadır.

Probit modelde, bağımlı değişken Y ikili (binary) niteliktedir; yani yalnızca 0 ve 1 değerlerini alabilir. Bu bağlamda, modelin amacı, $Y = 1$ olasılığını açıklayıcı değişkenler aracılığıyla tahmin etmektir. Modelde kullanılan Φ sembolü, standart normal dağılımın kümülatif dağılım fonksiyonunu (CDF) temsil eder. Açıklayıcı değişkenler $X_1, X_2, X_3, \dots, X_k$ ile gösterilmekte olup, bu değişkenler aracılığıyla bireylerin belirli bir sonuca (örneğin aile içi şiddete maruz kalma) ulaşma olasılığı tahmin edilmeye çalışılmaktadır.

Probit modelin yapısı doğrusal olmamakla birlikte, modelin katsayıları olan $\beta_1, \beta_2, \beta_3, \dots, \beta_k$ klasik doğrusal regresyon katsayıları gibi doğrudan yorumlanamaz. Çünkü bu katsayılar, bağımsız değişkenlerdeki bir birimlik değişimin, bağımlı değişken üzerindeki etkisini doğrudan değil; sadece olasılık fonksiyonu üzerinden dolaylı olarak ifade eder. Bu nedenle, modelin çıktıları yorumlanırken marjinal etkiler hesaplanarak değerlendirme yapılması gerekmektedir. Marjinal etkiler, bağımsız değişkenlerin ortalama değerleri esas alınarak, söz konusu değişkenlerdeki bir birimlik artışın, olayın meydana gelme olasılığı üzerindeki etkisini ifade eder.

Probit model doğrusal olmayan bir olasılık modeli olduğundan, parametrelerin tahmininde sıradan en küçük kareler (EKK) yöntemi kullanılamaz. Bunun yerine, genellikle azami olabilirlik (maximum likelihood) yöntemi tercih edilmektedir. Bu yöntem, modelin olasılık yapısına uygun, tutarlı ve etkin tahminler sağlar (Stock ve Watson, 2011).

Sosyal bilimlerde yapılan uygulamalarda, özellikle ikili bağımlı değişkenlerin yer aldığı çalışmalarda, model çıktılarının yorumlanmasında marjinal etkiler sıklıkla kullanılmaktadır. Nitekim İpek ve Ayaz Kızılgöl (2018), ikili regresyon modellerinde marjinal etkilerin önemini vurgulamakta ve bu tür modellerin analizlerinde parametre tahminlerinin yanı sıra marjinal etkilerin de mutlaka sunulması gerektiğini belirtmektedir.

Bu tezde de benzer biçimde, istihdamın aile içi şiddet üzerindeki etkisini analiz etmek amacıyla kurulan Probit modelin tahmin sonuçları sunulurken, yalnızca

katsayı tahminleri değil, aynı zamanda her bir bağımsız değişkenin ortalama değerinde hesaplanan marjinal etkiler de rapor edilmiştir. Model çıktılarının yorumları, ağırlıklı olarak bu marjinal etkiler üzerinden yapılmıştır. Böylece, analiz sonuçlarının daha açık, uygulanabilir ve politika önerilerine dönüştürülebilir hale gelmesi hedeflenmiştir.

3.3. BAĞIMLI DEĞİŞKENLER

Bu tezde, kadına yönelik aile içi şiddetin farklı biçimlerini ölçebilmek amacıyla **fiziksel şiddet, cinsel şiddet, ekonomik şiddet ve psikolojik şiddet** olmak üzere dört temel bağımlı değişken tanımlanmıştır. Bu değişkenler, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (KYAS) anketinde yer alan ve kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişiler tarafından maruz bırakıldıkları davranışlara ilişkin sorular temel alınarak oluşturulmuştur.

Fiziksel şiddet değişkeni, kadınların partnerleri tarafından fiziksel zarar verici eylemlere maruz kalıp kalmadığını belirlemeye yöneliktir. Bu kapsamda katılımcılara şu altı davranıştan herhangi birinin yaşanıp yaşanmadığı sorulmuştur: (i) *Size tokat attı mı ya da canınızı yakacak bir şey fırlattı mı?* (ii) *Sizi itti mi, tartakladı mı ya da saçınızı çekti mi?* (iii) *Size yumruğuyla ya da canınızı yakacak bir şeyle vurdu mu?* (iv) *Sizi tekmeledi mi, sürükledi mi ya da dövdü mü?* (v) *Boğazınızı sıktı mı ya da bir yerinizi yaktı mı?* (vi) *Sizi bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etti mi ya da bu tür aletleri size karşı kullandı mı?* Bu sorulardan en az birine “evet” yanıtı veren katılımcılar için **fiziksel şiddet** değişkeni “1” olarak kodlanmış, hiçbirine maruz kalmayanlar için ise değişken “0” olarak tanımlanmıştır.

Cinsel şiddet değişkeni ise, kadınların istemedikleri hâlde eşleri ya da birlikte oldukları kişilerle cinsel ilişkiye zorlanıp zorlanmadığını ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede katılımcılara yöneltilen üç soru şunlardır: (i) *Eşiniz ya da birlikte olduğunuz kişilerden herhangi biri siz istemediğiniz hâlde fiziksel güç kullanarak sizinle zorla cinsel ilişkiye girdi mi?* (ii) *Eşinizin ya da birlikte olduğunuz kişilerden herhangi birinin yapacaklarından korktuğunuz için istemediğiniz hâlde cinsel ilişkiye girdiniz*

mi? (iii) Eşiniz ya da birlikte olduğunuz kişilerden herhangi biri sizi cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü bulduğunuz bir şeyi yapmaya zorladı mı? Bu üç davranıştan en az birini yaşadığını belirten kadınlar için **cinsel şiddet** değişkeni “1”, hiçbirini yaşamadığını belirten kadınlar için ise “0” olarak kodlanmıştır.

Ekonomik şiddet değişkeni, kadınların ekonomik bağımsızlıklarının engellenip engellenmediğini ya da gelir ve harcamalar üzerindeki kontrollerinin sınırlandırılıp sınırlandırılmadığını ölçmeye yöneliktir. Bu bağlamda kadınlara şu üç soru yöneltilmiştir: (i) Çalışmak istemenize rağmen eşiniz ya da birlikte olduğunuz kişi çalışmanıza engel oldu mu ya da bir işten ayrılmanıza neden oldu mu? (ii) Eşiniz, başka harcamalar için parası olmasına rağmen evin ihtiyaçları için size para vermeyi reddetti mi? (iii) Geliriniz olduğu hâlde, istemediğiniz hâlde eşiniz ya da birlikte olduğunuz kişi bu geliri elinizden aldı mı? Bu üç davranıştan herhangi birine maruz kaldığını beyan eden kadınlar için ekonomik şiddet değişkeni “1” olarak kodlanmış, hiçbirine maruz kalmadığını belirten kadınlar için ise “0” değeri atanmıştır.

Psikolojik şiddet değişkeni ise, kadınların eşleri ya da partnerleri tarafından sözlü, duygusal veya tehdit içerikli davranışlara maruz kalıp kalmadığını ölçmektedir. Bu kapsamda katılımcılara dört soru yöneltilmiştir: (i) Size hakaret ya da küfür ederek sizi üzdü mü? (ii) Sizi başkalarının yanında aşağıladı ya da küçük düşürdü mü? (iii) Sizi korkutacak ya da sindirecek şekilde tehditkâr davrandı mı? Örneğin: bakışlarıyla, bağırarak ya da bir şeyleri kırıp dökerek. (iv) Size ya da yakınlarınıza zarar vermeye tehdit etti mi? Bu davranışlardan en az birine maruz kalan kadınlara psikolojik şiddet değişkeni için “1” değeri verilmiş, tüm sorulara “hayır” yanıtı veren kadınlar için değişken “0” olarak kodlanmıştır.

Son olarak, **şiddet** değişkeni yukarıda tanımlanan şiddet türlerinden en az birine maruz kalmış bir kadın için 1 diğerleri için ise 0 değerini alan birleşik bir değişken olarak tanımlanmıştır. Böylece, kadınların eşlerinden herhangi bir biçimde şiddet görüp görmediğini ifade eden bütüncül bir ölçüt elde edilmiştir.

Fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddet değişkenleri, çalışmanın aile içi şiddetin farklı boyutlarını ayrıntılı olarak analiz etmesine olanak sağlamaktadır. Her

iki değişken de ikili yapıda olup, Probit modeli aracılığıyla olasılık temelli analizlerde bağımlı değişken olarak kullanılmaktadır.

Bu çalışmada, istihdamın aile içi şiddet üzerindeki etkisini analiz ederken şiddet olasılıklarının sadece bireysel ve hane düzeyindeki değişkenlerle değil, aynı zamanda zaman ve bölgeye özgü etkilerle de şekillenebileceği göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle, analizlerde yıl ve bölge kukla değişkenleri kullanılmıştır.

Yıl kukla değişkenleri, verilerin elde edildiği 2008 ve 2014 yıllarına ait olası farklı koşulları (örneğin ekonomik krizler, hukuki düzenlemeler veya toplumsal farkındalık düzeyleri gibi) kontrol altına almak amacıyla modele dâhil edilmiştir. Böylece, her iki yılda gözlemlenen farklılıkların modelin ana ilişkisini (istihdam-şiddet) bozmasının önüne geçilmiştir.

Bölge kukla değişkenleri ise Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinde (örneğin Doğu Anadolu, İç Anadolu, Marmara gibi) kadına yönelik şiddetin yapısal, kültürel ve ekonomik nedenlerle farklılık gösterebileceği varsayımıyla oluşturulmuştur. Bu değişkenler aracılığıyla, belirli bir bölgeye özgü şiddet eğilimleri veya istihdam yapılarının analizde dengeleyici unsur olarak hesaba katılması sağlanmıştır.

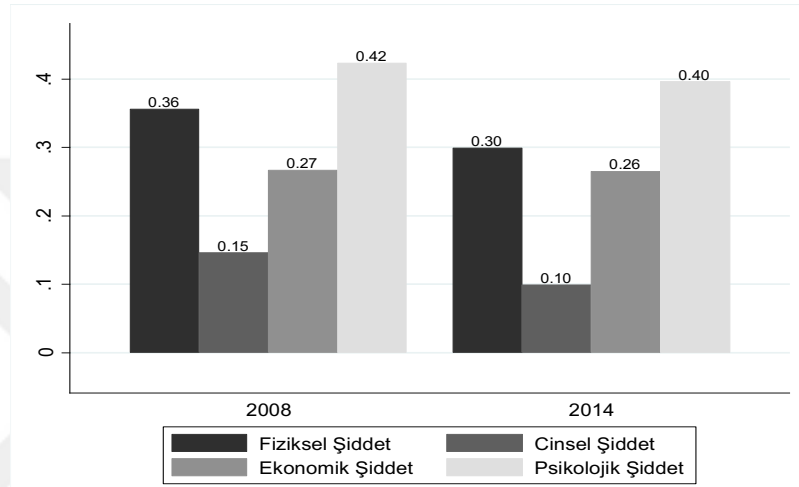
Bu kukla değişkenler sayesinde modelde yer alan diğer bağımsız değişkenlerin etkileri daha doğru bir şekilde tahmin edilmiş ve sonuçların yıla ve bölgeye özgü yanlılıklardan arındırılması amaçlanmıştır.

3.4. BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLER

Analizlere başlamadan önce bağımlı değişkenler ve kadınların istihdam ve ekonomik durumları ile ilgili değişkenler bazında betimleyici istatistiklerini incelemek faydalı olacaktır.

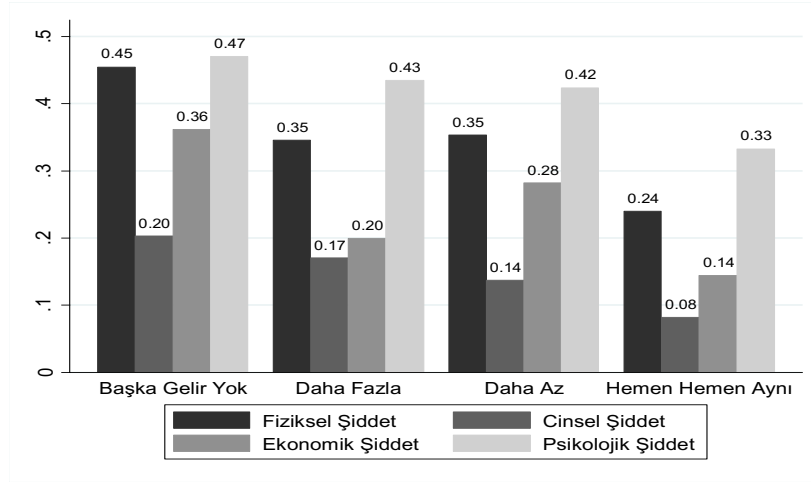
Şekil 4, kadınların maruz kaldıkları şiddet türlerine göre şiddet görme oranlarını 2008 ve 2014 yılları itibarıyla karşılaştırmalı olarak göstermektedir. Şekil incelendiğinde, 2014 yılında tüm şiddet türlerinde 2008 yılına kıyasla bir azalma

yaşandığı görülmektedir. En belirgin düşüş, fiziksel şiddette %0,6 ve cinsel şiddette %0,5 oranında gerçekleşmiştir. Buna karşılık, ekonomik şiddetteki azalma %0,1 ile sınırlı kalırken, psikolojik şiddette %0,2'lik bir düşüş gözlemlenmiştir. Bu bulgular, söz konusu dönemde kadınlara yönelik şiddetin genel olarak azaldığını göstermekle birlikte, şiddet türleri arasında farklılaşan eğilimlere de işaret etmektedir. Özellikle fiziksel ve cinsel şiddet oranlarındaki görece yüksek düşüş, kamu politikalarının etkili olduğu alanlara dair önemli ipuçları sunmaktadır.

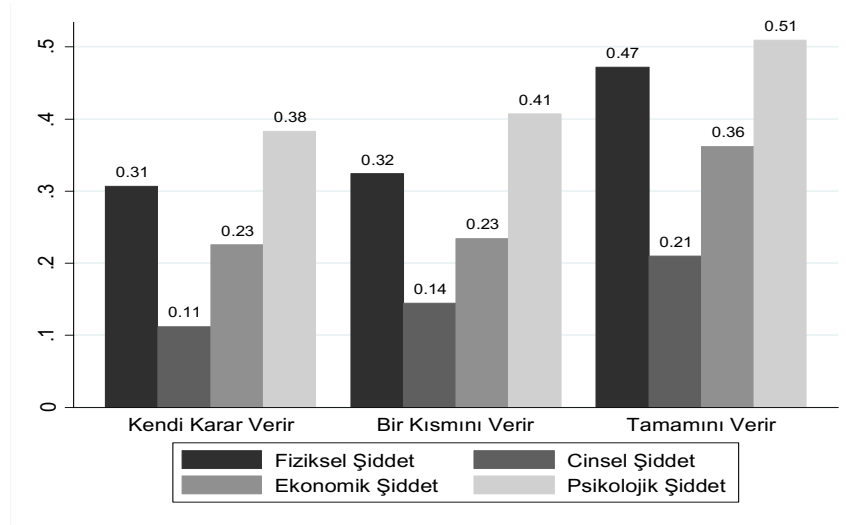
Şekil 4: Kadınların yıllara göre ortalama şiddet görme oranı

Şekil 5'te, kadınların aile gelirine katkı düzeylerine göre maruz kaldıkları ortalama şiddet oranları incelenmiştir. Verilere göre, en yüksek şiddet oranları, kadının ailedeki tek gelir kaynağı olduğu durumlarda gözlemlenmiştir. Bu bulgu, ataerkil toplumsal yapılarla uyumludur. Erkek tepki modeli çerçevesinde de açıklandığı üzere, geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının hâkim olduğu toplumlarda erkekler, ekonomik gücün kadın lehine değiştiği durumları tehdit olarak algılayabilir ve bu durumu kontrol altına almak amacıyla şiddete başvurabilirler. Kadının gelire katkı düzeyine göre tüm kategoriler incelendiğinde ise, en fazla maruz kalınan şiddet türlerinin fiziksel ve psikolojik şiddet olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, ekonomik güçlenmenin kadınları her durumda eşit ölçüde korumadığına, özellikle kültürel ve yapısal faktörlerin şiddetin belirleyiciliğinde önemli rol oynadığına işaret etmektedir.

Şekil 5: Kadınların gelire katkılarına göre ortalama şiddet görme oranı

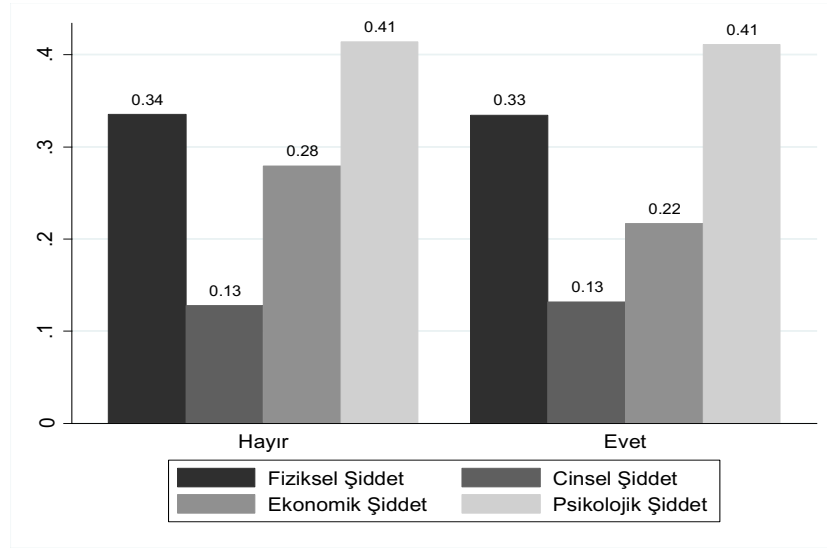
Şekil 6'da, kadınların gelirlerini kullanma biçimlerine göre maruz kaldıkları ortalama şiddet oranları incelenmektedir. Bulgular, kadının gelirini kendi kararına göre kullanması ya da yalnızca bir kısmını ortak harcamalar için vermesi durumunda şiddet görme oranlarında belirgin bir farklılık olmadığını göstermektedir. Ancak, gelirin tamamının eş ya da partner tarafından kontrol edilmesi ya da kadının tamamını vermesi durumunda, şiddet oranlarında dikkate değer bir artış gözlemlenmektedir. Bu sonuç, kadının finansal özgürlüğünü kaybettiği durumlarda şiddet karşısında daha savunmasız hale geldiğine işaret etmektedir. Diğer yandan, kadınların gelirlerini bağımsız biçimde kullanabildikleri durumlarda şiddete karşı daha az pasif kaldıkları ve tepkilerini ortaya koyabildikleri anlaşılmaktadır. Bu bulgular, hanehalkı pazarlık modeli ile tutarlı bir şekilde, ekonomik kaynakların kontrolünün kadınların güçlenmesi ve şiddetle baş etme kapasitesi üzerinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir.

Şekil 6: Kadınların gelirlerini kullandıklarına göre ortalama şiddet görme oranı

Şekil 7, çalışan ve çalışmayan kadınların ortalama şiddet görme oranlarını karşılaştırmaktadır. Analiz sonuçlarına göre, çalışan ve çalışmayan kadınlar arasında fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet oranları açısından belirgin bir fark gözlemlenmemektedir. Bu durum, istihdamın bu şiddet türleri üzerinde doğrudan belirleyici bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Ancak ekonomik şiddet alanında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Çalışan kadınların ekonomik şiddet görme oranı, çalışmayan kadınlara göre yaklaşık 0.6 oranında daha düşük bulunmuştur. Bu bulgu, kadınların ekonomik bağımsızlığının, ekonomik şiddeti azaltmada önemli bir koruyucu faktör olduğunu işaret etmektedir.

Kadınların çalışma durumu ile ekonomik şiddet arasındaki bu ters ilişki, ekonomik kaynakların kontrolünün aile içi güç dinamiklerini etkilediği teorisiyle uyumludur. İş gücüne katılım, kadının maddi bağımsızlığını artırarak, ekonomik şiddete karşı savunma mekanizmasını güçlendirmektedir. Bu durum, özellikle ataerkil aile yapılarında, ekonomik kontrolün şiddet uygulamalarında bir araç olarak kullanıldığı durumlarda önem kazanmaktadır. Sonuç olarak, kadınların istihdamın ekonomik şiddetin azaltılmasında etkili olabileceği söylenebilir. Ancak fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet türlerinin azaltılması için sadece ekonomik bağımsızlığın yeterli olmadığı, daha kapsamlı sosyal ve kültürel müdahalelerin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

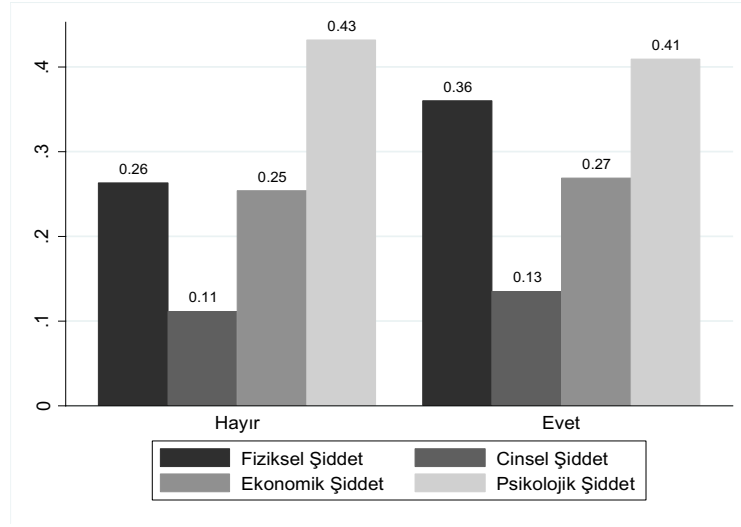

Şekil 7 : Kadınların Çalışma durumuna göre ortalama şiddet görme oranı

Şekil 8, eşi çalışan ve eşi çalışmayan kadınların ortalama şiddet görme oranlarını karşılaştırmaktadır. Analiz sonuçlarına göre, eşi çalışan kadınların fiziksel şiddete maruz kalma oranı, eşi çalışmayan kadınlara kıyasla yaklaşık 0.10 oranında daha yüksektir. Bu artış, özellikle fiziksel şiddet türünde belirgin olmakla birlikte, diğer şiddet türlerinde (cinsel, ekonomik ve psikolojik) anlamlı bir fark gözlenmemektedir.

Bu bulgu, kadının eşinin çalışma durumunun fiziksel şiddet üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Eşinin çalışması, aile içi güç dengelerinde değişikliklere yol açabilir ve ataerkil normlar çerçevesinde erkeklerin fiziksel şiddetle tepki verme olasılığını artırabilir. Diğer yandan, kadının kendisinin çalışması ile ekonomik şiddet arasındaki ilişki önceki analizde (Şekil 7) ortaya konmuştu. Bu iki grafik birlikte değerlendirildiğinde, kadın istihdamının ekonomik şiddeti azaltmada koruyucu bir rol oynadığı, ancak eşinin çalışmasının fiziksel şiddet riskini artırabileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu durum, aile içi dinamiklerin ve ataerkil yapıların kadınların maruz kaldığı şiddet türleri üzerinde farklı etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, şiddetin önlenmesine yönelik politikalar ve müdahaleler tasarlanırken, hem kadının hem de eşinin ekonomik durumlarının dikkate alınması önemlidir.

Şekil 8: Eşin çalışma durumuna göre ortalama şiddet görme oranı

3.5. İSTİHDAMIN AİLE İÇİ ŞİDDET ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İstihdamın kadına yönelik aile içi şiddet üzerindeki etkisini incelemek amacıyla, yukarıda açıklandığı gibi probit modeli kullanılmıştır. İlk önce yukarıda tanımlanan şiddet değişkeni bağımlı değişken olarak kullanılmış ve istihdamın genel şiddet üzerindeki etkisi incelenmiştir. Analizlerde, kadının yaşı, eş ile arasındaki yaş farkı, kadının ve eşinin eğitim durumu, kadının sahip olduğu toprak, arsa ve banka hesabı gibi varlıklar, kadının ve eşinin çalışma durumu, kadının gelire katkısı ile eşin kumar oynama ve alkol kullanma alışkanlıklarının fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddet türleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

Tablo 1: İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Genel Etkisi

DEĞİŞKENLER	ŞİDDET	
	Katsayı	Marjinal
Yaş	0.001 (0.002)	0.000 (0.000)
Yaş Farkı	0.012*** (0.003)	0.002*** (0.001)
Kadının Eğitimi	-0.018*** (0.006)	-0.003*** (0.001)
Eşinin Eğitimi	-0.044*** (0.008)	-0.007*** (0.001)
Kadın Çalışıyor	-0.013 (0.047)	-0.002 (0.007)
Eşi Çalışıyor	-0.072 (0.049)	-0.011 (0.008)
Kadının Gelire Katkısı Fazla	-0.143** (0.057)	-0.023** (0.009)
Kadının Varlığı	-0.039 (0.046)	-0.006 (0.007)
Eşi İçki İçiyor	0.051*** (0.013)	0.008*** (0.002)
Eşi Kumar Oynuyor	1.160*** (0.091)	0.183*** (0.015)
Sabit Terim	-0.842*** (0.141)	
Gözlem Sayısı	16,155	16,155

Not: Dayanıklı standart hatalar parantez içinde verilmiştir. ***p<0.01, **p<0.05, *p<0.1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir. Bütün modellerde IBBS-1 düzeyinde 12 bölge ve yıl sabit etkileri kullanılmıştır, ancak katsayıları tabloda gösterilmemiştir.

Tablo 1’de, istihdamın aile içi şiddetin herhangi bir türüne maruz kalma üzerindeki etkilerini gösteren probit modelinin katsayı tahminleri ve değişkenlerin ortalama değerlerinde hesaplanmış marjinal etkiler sunulmaktadır. Tablo 1’de yer alan marjinal etkiler temel alınarak yapılan değerlendirmelerde, kadının yaşının fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddete maruz kalma olasılığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Ancak, eşler arasındaki yaş farkında meydana gelen her bir birimlik artış, herhangi bir şiddet türüne maruz kalma olasılığını yüzdelik olarak 2 birim artırmakta olup, bu ilişki %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Eğitim düzeyine bakıldığında ise, kadının eğitimindeki her bir birim artış Şiddet görme olasılığını yüzdelik olarak 3 birim azaltırken, eşin eğitimindeki artış daha gcl bir etkiye sahip olup bu oran yüzdelik olarak 7 birimdir. Kadının varlık sahibi olmasının Şiddet görme üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Buna karşılık, kadının gelire yaptđı katkının artması, Şiddet görme olasılığını yüzdelik olarak 2.3 birim azaltmakta ve bu etki %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır.

EŞin alkol kullanımı, kadının Şiddete maruz kalma olasılığını yüzdelik olarak 8 birim artırırken; eşin kumar alışkanlığı çok daha belirgin bir etki göstererek bu oranı yüzdelik olarak 18.3 birime çıkarmaktadır. Her iki etki de %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Öte yandan, kadının veya eşinin çalışma durumu ise Şiddet görme olasılığı üzerinde anlamlı bir etki yaratmamıŐtır.

Tablo 2, kadınların ve eşlerinin çalışma durumlarının aile içi Şiddet zerindeki etkilerini inceleyen probit modelinin katsayı tahminleri ile değişkenlerin ortalama değerlerinde hesaplanmış marjinal etkilerini göstermektedir. Tablo2’de, aile içi Şiddette görülme olasılığı yüksek olan ekonomik, fiziksel, cinsel ve psikolojik Şiddet türlerine ait değişkenler yer almaktadır. Bu Şiddet türlerine ilişkin ilk sütunda probit modelinin katsayı tahminleri sunulurken, ikinci sütunda ise değişkenlerin ortalama değerlerindeki marjinal etkiler yer almaktadır.

Tablo 2’de gösterilen marjinal etkiler dikkate alınarak yapılan yorumlar aşağıdaki gibidir. İkinci sütundaki marjinal etkilere bakıldığında, kadının yaşındaki 1 birimlik artışın ekonomik Şiddeti yüzdelik olarak 0,3 birim azalttığı görülmektedir; ancak diğer Şiddet türlerinde artış meydana gelmektedir. Kadın ile eşinin arasındaki yaş farkı 1 birim arttığında ise tüm Şiddet türlerinde artış yaşanmaktadır. Bu artış en fazla fiziksel Şiddete olup, yüzdelik olarak 0,5 birimdir.

Kadının ve eşinin eğitim yılındaki 1 birimlik artışlar ise tüm Şiddet türlerinde azalış sağlamaktadır. Kadının eğitimindeki bir birimlik artış fiziksel Şiddet görme olasılığını yüzdelik olarak 1,5 birim azaltmakta olup, bu etki %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Benzer Şekilde, eşinin eğitimindeki bir birimlik artış da en fazla fiziksel Şiddeti etkilemekte, fiziksel Şiddet görme olasılığını yüzdelik olarak 1,6 birim azaltmakta ve bu etki %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır.

Çalışan kadınlar, çalışmayan kadınlara göre ekonomik şiddet görme olasılığını yüzdelik olarak 7,7 birim azaltmakta ve bu etki %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Ancak çalışan kadınların, çalışmayanlara kıyasla fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet görme olasılıklarının daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 2: : İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Etkisi (Kent/Kır)

Değişkenler	Ekonomik Şiddet		Fiziksel Şiddet		Cinsel Şiddet		Psikolojik Şiddet	
	Katsayı	Marjinal	Katsayı	Marjinal	Katsayı	Marjinal	Katsayı	Marjinal
Yaş	-0.008*** (0.001)	-0.003*** (0.000)	0.007*** (0.001)	0.003*** (0.001)	0.006*** (0.002)	0.001*** (0.000)	0.003** (0.001)	0.001** (0.001)
Yaş Farkı	0.006** (0.003)	0.002** (0.001)	0.013*** (0.003)	0.005*** (0.001)	0.017*** (0.003)	0.003*** (0.001)	0.006** (0.003)	0.002** (0.001)
Kadının Eğitimi	-0.015*** (0.004)	-0.005*** (0.002)	-0.040*** (0.004)	-0.015*** (0.002)	-0.023*** (0.005)	-0.005*** (0.001)	-0.019*** (0.004)	-0.008*** (0.002)
Eşinin Eğitimi	-0.023*** (0.005)	-0.008*** (0.002)	-0.041*** (0.005)	-0.016*** (0.002)	-0.034*** (0.006)	-0.007*** (0.001)	-0.025*** (0.005)	-0.010*** (0.002)
Kadın Çalışıyor	-0.230*** (0.036)	-0.077*** (0.012)	0.070** (0.034)	0.026** (0.013)	0.090** (0.041)	0.019** (0.009)	0.069** (0.033)	0.027** (0.013)
Eşi Çalışıyor	-0.066* (0.038)	-0.022* (0.013)	-0.052 (0.036)	-0.020 (0.014)	-0.145*** (0.043)	-0.030*** (0.009)	-0.051 (0.036)	-0.020 (0.014)
Kadının Gelire Katkısı Fazla	-0.166*** (0.044)	-0.056*** (0.015)	-0.153*** (0.043)	-0.058*** (0.016)	-0.135*** (0.052)	-0.028*** (0.011)	-0.047 (0.042)	-0.018 (0.016)
Kadının Varlığı	-0.063* (0.036)	-0.021* (0.012)	-0.036 (0.034)	-0.014 (0.013)	-0.043 (0.042)	-0.009 (0.009)	0.002 (0.033)	0.001 (0.013)
Eşi İÇki İçiyor	0.029*** (0.010)	0.010*** (0.003)	0.077*** (0.010)	0.029*** (0.004)	0.048*** (0.012)	0.010*** (0.002)	0.081*** (0.010)	0.032*** (0.004)
Eşi Kumar Oynuyor	1.007*** (0.089)	0.337*** (0.030)	0.946*** (0.092)	0.356*** (0.035)	0.820*** (0.088)	0.171*** (0.018)	1.038*** (0.096)	0.406*** (0.037)
Sabit Terim	0.552*** (0.114)		0.027 (0.106)		-0.841*** (0.126)		0.010 (0.104)	
Gözlem Sayısı	16,104	16,104	16,155	16,155	16,155	16,155	16,153	16,153

Not: Dayanıklı standart hatalar parantez içinde verilmiştir. ***p<0.01, **p<0.05, *p<0.1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir. Bütün modellerde IBBS-1 düzeyinde 12 bölge ve yıl sabit etkileri kullanılmıştır, ancak katsayıları tabloda gösterilmemiştir.

Eşi çalışan kadınların, eşi çalışmayan kadınlara kıyasla tüm şiddet türlerinde şiddet görme olasılıkları daha düşüktür. Fiziksel ve psikolojik şiddet açısından anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, ekonomik şiddet görme olasılığı yüzdeler olarak 2,2 birim daha azdır ve bu etki %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır.

Gelire katkısı fazla olan kadınların, gelire katkısı az veya hiç olmayan kadınlara göre tüm şiddet türlerinde şiddet görme olasılıkları daha düşüktür. Özellikle ekonomik ve fiziksel şiddet olasılıklarında belirgin azalışlar mevcuttur. Gelire katkısı fazla olan kadınlarda ekonomik şiddet görme olasılığı yüzdeler olarak 5,6 birim, fiziksel şiddet görme olasılığı ise 5,8 birim daha azdır.

Kadının ev, arsa veya banka hesabı gibi varlıklara sahip olması ekonomik şiddet dışındaki şiddet türlerinde anlamlı bir etkiye sahip olmamakla birlikte, ekonomik şiddet görme olasılığını yüzdeler olarak 2,1 birim azaltmakta ve bu etki %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır.

Eşinin içki içmesi ve kumar oynaması şiddet görme olasılığını önemli ölçüde artıran faktörlerdir. Özellikle psikolojik şiddette bu etkiler öne çıkmaktadır. Eşi içki içen kadınların, içki içmeyen kadınlara göre psikolojik şiddet görme olasılığı yüzdeler olarak 3,2 birim daha fazladır ve bu etki %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Eşi kumar oynayan kadınların psikolojik şiddet görme olasılığı ise, eşi kumar oynamayan kadınlara kıyasla yüzdeler olarak 40,6 birim daha fazladır ve bu etki %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 2’de kent ve kırsal yerleşim yerlerine birlikte bakılırken, Tablo 3 yalnızca kentsel alanlarda oluşan etkilere odaklanmaktadır. Tablo 3’ün ikinci sütunundaki marjinal etkilere göre, kadınların yaşlarındaki bir birimlik artış ekonomik şiddet görme olasılığını yüzdeler olarak 0,3 birim azaltmaktadır. Ancak bu yaş artışı, diğer şiddet türlerini görme olasılığını artırmaktadır.

Kadın ile eşi arasındaki yaş farkındaki bir birimlik artış, tüm şiddet türlerini görme olasılığını artırmaktadır. Kadının ve eşinin eğitimlerindeki bir birimlik artış ise şiddet görme olasılıklarında azalma yaratmaktadır. Bu azalma en fazla fiziksel şiddet üzerinde gözlemlenmektedir. Kadının eğitimindeki bir birimlik artış, fiziksel şiddet görme olasılığını yüzdeler olarak 1,5 birim azaltırken; eşinin eğitimindeki bir birimlik

artış, fiziksel şiddet görme olasılığını yüzdelik olarak 1,7 birim azaltmaktadır. Bu etkiler her iki durumda da %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3: İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Etkisi (Kent)

Değişkenler	Ekonomik Şiddet		Fiziksel Şiddet		Cinsel Şiddet		Psikolojik Şiddet	
	Katsayı	Marjinal	Katsayı	Marjinal	Katsayı	Marjinal	Katsayı	Marjinal
Yaş	-0.007*** (0.002)	-0.003*** (0.001)	0.007*** (0.002)	0.002*** (0.001)	0.005*** (0.002)	0.001*** (0.000)	0.002 (0.002)	0.001 (0.001)
Yaş Farkı	0.006* (0.003)	0.002* (0.001)	0.015*** (0.003)	0.005*** (0.001)	0.018*** (0.004)	0.004*** (0.001)	0.005* (0.003)	0.002* (0.001)
Kadının Eğitimi	-0.018*** (0.005)	-0.006*** (0.002)	-0.039*** (0.005)	-0.015*** (0.002)	-0.022*** (0.006)	-0.004*** (0.001)	-0.019*** (0.005)	-0.007*** (0.002)
Eşinin Eğitimi	-0.026*** (0.006)	-0.009*** (0.002)	-0.047*** (0.006)	-0.017*** (0.002)	-0.037*** (0.007)	-0.007*** (0.001)	-0.027*** (0.006)	-0.011*** (0.002)
Kadın Çalışıyor	-0.241*** (0.046)	-0.084*** (0.016)	0.040 (0.044)	0.015 (0.016)	0.060 (0.053)	0.012 (0.011)	0.025 (0.043)	0.010 (0.017)
Eşi Çalışıyor	-0.074 (0.047)	-0.026 (0.016)	-0.041 (0.046)	-0.015 (0.017)	-0.172*** (0.054)	-0.035*** (0.011)	-0.061 (0.045)	-0.024 (0.017)
Kadının Gelire Katkısı Fazla	-0.164*** (0.050)	-0.057*** (0.018)	-0.174*** (0.049)	-0.065*** (0.018)	-0.155*** (0.060)	-0.031*** (0.012)	-0.079* (0.048)	-0.031* (0.019)
Kadının Varlığı	-0.074* (0.041)	-0.026* (0.014)	-0.039 (0.041)	-0.014 (0.015)	-0.017 (0.049)	-0.003 (0.010)	-0.008 (0.039)	-0.003 (0.015)
Eşi İçki İçiyor	0.027** (0.012)	0.010** (0.004)	0.081*** (0.012)	0.030*** (0.004)	0.049*** (0.014)	0.010*** (0.003)	0.077*** (0.012)	0.030*** (0.005)
Eşi Kumar Oynuyor	1.002*** (0.106)	0.350*** (0.037)	1.028*** (0.112)	0.383*** (0.042)	0.860*** (0.104)	0.173*** (0.021)	1.214*** (0.124)	0.474*** (0.049)
Sabit Terim	0.258** (0.125)		0.074 (0.118)		-0.829*** (0.141)		0.041 (0.116)	
Gözlem Sayısı	11,712	11,712	11,737	11,737	11,737	11,737	11,735	11,735

Not: Dayanıklı standart hatalar parantez içinde verilmiştir. ***p<0.01, **p<0.05, *p<0.1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir. Bütün modellerde IBBS-1 düzeyinde 12 bölge ve yıl sabit etkileri kullanılmıştır, ancak katsayıları tabloda gösterilmemiştir.

Kentsel alanda çalışan kadınların, çalışmayan kadınlara göre şiddet görme olasılığı incelendiğinde, sadece ekonomik şiddet görme olasılığında anlamlı bir etki gözlemlenmiştir. Çalışan kadınların ekonomik şiddet görme olasılığı, çalışmayan kadınlara göre yüzdelik olarak 8,4 birim daha azdır ve bu etki %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Eşi çalışan kadınların, eşi çalışmayan kadınlara göre şiddet görme olasılığına bakıldığında ise sadece cinsel şiddet görme olasılığında anlamlı bir azalma tespit edilmiştir. Eşi çalışan kadınların cinsel şiddet görme olasılığı, eşi çalışmayan kadınlara

göre yüzdeler olarak 3,5 birim daha azdır ve bu sonuç da %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır.

Kadının gelire katkısı olanların, gelire katkısı olmayanlara kıyasla tüm şiddet türlerinde şiddet görme olasılıklarının daha düşük olduğu görülmüştür. Ancak kadının arsa, ev veya bankada para gibi varlıklara sahip olması yalnızca ekonomik şiddet görme olasılığını azaltmakta olup, diğer şiddet türlerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Eşi içki içen ve kumar oynayan kadınların, eşi içki içmeyen ve kumar oynamayan kadınlara göre şiddet görme olasılığı daha yüksektir. Özellikle, eşi kumar oynayan kadınların ekonomik şiddet görme olasılığı yüzdeler olarak 35 birim, fiziksel şiddet görme olasılığı 38,23 birim, cinsel şiddet görme olasılığı 17,3 birim ve psikolojik şiddet görme olasılığı ise 47,4 birim daha fazladır. Bu etkiler %1 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Tablo 4'te, kırsal alanlarda istihdamın aile içi şiddet üzerindeki etkileri probit modeli kullanılarak tahmin edilmiştir. İkinci sütundaki marjinal etkiler incelendiğinde, kadınların yaşındaki bir birimlik artışın ekonomik şiddeti yüzdeler olarak 0.3 birim azalttığı, ancak fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet olasılıklarını artırdığı görülmektedir. Kadın ile eşi arasındaki yaş farkının ekonomik şiddet üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı, fakat diğer şiddet türlerinde artışa neden olduğu tahmin edilmiştir.

Kadının eğitimindeki bir birimlik artış ekonomik şiddeti anlamlı şekilde etkilemezken, fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet türlerinde azaltıcı bir etkisi vardır. Özellikle kadının eğitimindeki bir birimlik artış, fiziksel şiddet görme olasılığını yüzdeler olarak 1.4 birim azaltmaktadır. Eşinin eğitimindeki bir birimlik artış ise sadece fiziksel şiddet olasılığını yüzdeler olarak 0.7 birim azaltmakta olup, ekonomik, cinsel ve psikolojik şiddet üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Çalışan kadınların ekonomik şiddet görme olasılığı, çalışmayan kadınlara göre yüzdeler olarak 4.6 birim daha azdır; ancak kadının çalışmasının diğer şiddet türleri üzerinde anlamlı bir etkisi gözlenmemiştir. Eşinin çalışmasının da tüm şiddet türleri üzerindeki etkisi anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 4: İstihdamın Aile İçi Şiddet Üzerindeki Etkisi (Kır)

Değişkenler	Ekonomik Şiddet		Fiziksel Şiddet		Cinsel Şiddet		Psikolojik Şiddet	
	Katsayı	Marjinal	Katsayı	Marjinal	Katsayı	Marjinal	Katsayı	Marjinal
Yaş	-0.010*** (0.003)	-0.003*** (0.001)	0.008*** (0.002)	0.003*** (0.001)	0.005* (0.003)	0.001* (0.001)	0.005** (0.002)	0.002** (0.001)
Yaş Farkı	0.008 (0.005)	0.002 (0.001)	0.010** (0.004)	0.004** (0.002)	0.013*** (0.005)	0.003*** (0.001)	0.007* (0.004)	0.003* (0.002)
Kadının Eğitimi	0.009 (0.009)	0.003 (0.003)	-0.037*** (0.009)	- 0.014*** (0.003)	- 0.033*** (0.011)	- 0.007*** (0.002)	-0.020** (0.009)	-0.008** (0.003)
Eşinin Eğitimi	-0.014 (0.011)	-0.004 (0.003)	-0.017* (0.010)	-0.007* (0.004)	-0.017 (0.012)	-0.004 (0.003)	-0.009 (0.010)	-0.004 (0.004)
Kadın Çalışıyor	-0.166*** (0.059)	-0.046*** (0.016)	0.132** (0.052)	0.051** (0.020)	0.131** (0.064)	0.030** (0.014)	0.142*** (0.051)	0.056*** (0.020)
Eşi Çalışıyor	-0.042 (0.064)	-0.012 (0.018)	-0.088 (0.058)	-0.034 (0.022)	-0.090 (0.069)	-0.020 (0.016)	-0.056 (0.057)	-0.022 (0.022)
Kadının Gelire Katkısı Fazla	-0.177** (0.090)	-0.049** (0.025)	-0.107 (0.086)	-0.041 (0.033)	-0.104 (0.105)	-0.024 (0.024)	0.024 (0.085)	0.009 (0.033)
Kadının Varlığı	-0.019 (0.067)	-0.005 (0.019)	-0.025 (0.060)	-0.010 (0.023)	-0.140* (0.073)	-0.032* (0.017)	0.043 (0.060)	0.017 (0.023)
Eşi İçki İçiyor	0.038* (0.020)	0.011* (0.005)	0.062*** (0.019)	0.024*** (0.007)	0.039* (0.022)	0.009* (0.005)	0.098*** (0.019)	0.038*** (0.007)
Eşi Kumar Oynuyor	1.035*** (0.152)	0.287*** (0.043)	0.714*** (0.157)	0.276*** (0.061)	0.695*** (0.156)	0.157*** (0.035)	0.593*** (0.152)	0.232*** (0.060)
Sabit Terim	0.176 (0.224)		-0.482** (0.207)		- 1.139*** (0.265)		-0.500** (0.204)	
Gözlem Sayısı	4,392	4,392	4,418	4,418	4,418	4,418	4,418	4,418

Not: Dayanıklı standart hatalar parantez içinde verilmiştir. ***p<0.01, **p<0.05, *p<0.1 anlamlılık düzeylerini göstermektedir. Bütün modellerde IBBS-1 düzeyinde 12 bölge ve yıl sabit etkileri kullanılmıştır, ancak katsayıları tabloda gösterilmemiştir.

Gelire katkısı olan kadınların, katkısı olmayanlara kıyasla ekonomik şiddet görme olasılığı yüzdeler olarak 4.9 birim daha azdır ve bu sonuç %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Kadının varlık sahibi olması ise sadece cinsel şiddet görme olasılığını yüzdeler olarak 3.2 birim azaltmaktadır.

En önemli bulgulardan biri, eşin kumar oynaması ve içki içmesinin şiddet üzerindeki etkisidir. Eşinin içki içmesi psikolojik şiddet görme olasılığını yüzdeler olarak 3.8 birim artırırken, kumar oynaması ekonomik şiddet görme olasılığını yüzdeler olarak 28.7 birim artırmaktadır.

Bu bulgulara göre kır ve kent bölgeleri arasında istihdamın aile içi şiddet üzerindeki etkisi hem yön hem de büyüklük açısından anlamlı farklılıklar göstermektedir. Kentte kadınların istihdama katılımı, özellikle ekonomik şiddeti

azaltıcı bir etki yaratmaktadır. Kentte çalışan kadınlar, çalışmayanlara göre %8,4 oranında daha az ekonomik şiddete maruz kalmakta, ancak fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşmamaktadır. Bu durum, kentte kadınların ekonomik bağımsızlıklarının bir kontrol aracı olan ekonomik şiddete karşı koruyucu bir rol üstlendiğini göstermektedir. Kırsal alanda ise tablo daha karmaşıktır. Kırsalda çalışan kadınlar, ekonomik şiddete %4,6 oranında daha az maruz kalırken; fiziksel şiddet %5,1, cinsel şiddet %3 ve psikolojik şiddet %5,6 oranında artmaktadır. Bu sonuçlar, kırsal bölgelerde kadının ekonomik güç kazanmasının erkekler tarafından tehdit olarak algılandığını ve bunun da şiddeti artıran bir unsur haline geldiğini ortaya koymaktadır.

Kadın ve eşlerinin eğitim düzeyleri her iki bölgede de şiddeti azaltıcı bir etki göstermektedir; özellikle fiziksel şiddet üzerindeki etkisi daha belirgindir. Kentte kadın eğitiminin her bir seviyesi fiziksel şiddeti %1,5 oranında azaltırken, kırsal bu oran %1,4'tür. Aynı şekilde eşin eğitim düzeyinin artması da şiddet olasılığını düşürmektedir. Kadının gelire katkısının artması, kentte fiziksel şiddeti %5,8 ve ekonomik şiddeti %5,6 oranında azaltırken; kırsal yalnızca ekonomik şiddet üzerinde anlamlı bir azalma (%4,9) yaratmaktadır. Bu durum, kırsal bölgelerde diğer şiddet türlerinin kadının ekonomik katkısından daha az etkilenebildiğini düşündürmektedir.

Ayrıca kadının sahip olduğu maddi varlıklar (ev, arsa, banka hesabı gibi) hem kırsal hem kentte yalnızca ekonomik şiddet üzerinde azaltıcı bir etkiye sahiptir. Eşin çalışma durumu ise kentte cinsel şiddeti %3,5 oranında azaltırken, kırsal eşin çalışıp çalışmamasının şiddet üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Bu farklılık, kentte çiftler arası ekonomik dayanışmanın şiddeti önleyici bir faktör olabileceğini, kırsal ise geleneksel cinsiyet rollerinin bu etkiyi sınırladığını göstermektedir.

Genel olarak bu sonuçlar, kentte kadınların istihdam yoluyla elde ettiği ekonomik güçlenmenin aile içi şiddetin bazı türlerine karşı koruyucu bir etki yarattığını; kırsal ise ataerkil yapının daha baskın olması nedeniyle istihdamın fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet türlerini artıran bir risk faktörüne dönüşebileceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, kadın istihdamını teşvik eden politikaların kırsal bölgelerde toplumsal normları da dönüştürmeye yönelik sosyal destek programları ile birlikte tasarlanması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

SONUÇ

Aile içi şiddet, yalnızca bireysel değil toplumsal düzeyde de ciddi etkiler yaratan ve tüm dünyada yaygınlığıyla dikkat çeken önemli bir sorundur. En çok kadınlara yönelik olarak gerçekleşen bu şiddet türü; fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olmak üzere çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Şiddetin meydana gelmesinde etkili olan faktörler arasında işsizlik, yoksulluk ve düşük gelir düzeyi ön plana çıkmakta, bu faktörler şiddeti artırıcı bir işlev görmektedir.

Bu çalışma, istihdamın aile içi şiddet üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Yapılan analizler ve literatür taraması sonucunda elde edilen bulgular, mevcut araştırmalarla büyük ölçüde örtüşmektedir. Kadının eğitiminin ve eşinin eğitiminin artmasının şiddeti azaltıcı etkisi olduğu görülmüştür. Özellikle hem kadının hem de eşinin eğitimindeki bir birimlik artışlar fiziksel şiddet görme olasılığını anlamlı biçimde azaltmaktadır. Bu bulgu, Aizer (2010) ve Chin (2012) gibi araştırmacıların da ortaya koyduğu gibi, eğitim yoluyla kadının farkındalığının ve ekonomik gücünün artmasının, aile içi şiddetin azalmasında etkili olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, çalışmamızda çalışan kadınların çalışmayan kadınlara göre ekonomik şiddete daha az maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu durum, hane gelirinin artmasıyla ekonomik şiddetin azalabileceği yönündeki ekonomik stres teorisi ile de örtüşmektedir. Kadınların çalışması ve hane gelirine katkı sağlaması, yalnızca ekonomik rahatlama sağlamakla kalmamakta; aynı zamanda kadınların hane içinde pazarlık gücünü de artırmakta ve şiddete karşı daha dirençli olmalarını sağlamaktadır. Bu bulgu, hanehalkı pazarlık modeli ile de uyumludur. Kadının gelir getiren birey haline gelmesi, ev içi karar alma süreçlerine daha fazla katılımını ve bu bağlamda şiddet karşısında daha güçlü bir konum elde etmesini mümkün kılmaktadır.

Ancak elde edilen bulgular, çalışan kadınların çalışmayan kadınlara kıyasla fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddete daha fazla maruz kaldıklarını da göstermektedir. Bu durum, erkek tepki modeli çerçevesinde açıklanabilir. Erkeklerin ataeril yapının sarsılmasından duyduğu rahatsızlık nedeniyle, kadının ekonomik ya da sosyal olarak güçlenmesine karşılık şiddet uygulama yolunu seçtiği görülmektedir. Toplumsal

cinsiyet rollerinin dönüşmeye başladığı bir ortamda, erkeklerin bu değişime karşı verdikleri tepki, kadına yönelik şiddetin bir nedeni haline gelmektedir.

Kadının çalışmasının yanında eşinin çalışmasının da aile içi şiddet üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Eşi çalışan kadınların eşi çalışmayan kadınlara göre daha az şiddete maruz kaldığı analiz edilmiştir. Eşin çalışmaması, ailedeki ekonomik yükün kadının üzerine kalmasına ve bu nedenle ev içindeki gerilimlerin artmasına neden olabilmektedir. Bu da ekonomik stres teorisinin bir başka yansıması olarak değerlendirilebilir.

Kadının gelirine katkısının fazla olması da, tüm şiddet türlerine karşı koruyucu bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Gelire katkı sağlayan kadınların özellikle ekonomik ve fiziksel şiddete maruz kalma olasılığı anlamlı biçimde düşüktür. Ayrıca kadının arsa, ev ya da banka hesabı gibi maddi varlıklarının olması, ekonomik şiddete karşı koruyucu bir etki yaratmaktadır.

En dikkat çekici bulgulardan biri ise eşin içki içme ve kumar oynama alışkanlıklarının şiddet üzerindeki etkisidir. Eşi içki içen ya da kumar oynayan kadınların, bu alışkanlıklara sahip olmayan eşlere kıyasla, bütün şiddet türlerine daha fazla maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Özellikle kumar oynayan eşlerin ekonomik şiddet uygulama olasılığı %35; fiziksel şiddet olasılığı %38,23; cinsel şiddet olasılığı %17,3 ve psikolojik şiddet olasılığı ise %47,4 oranında daha fazladır. Bu sonuçlar, aile gelirinin kontrolsüz harcamalarla tükenmesi durumunda ortaya çıkan ekonomik baskının, aile içinde şiddeti tetiklediği yönündeki ekonomik stres teorisini desteklemektedir.

Çalışmada elde edilen bulgulara genel olarak bakıldığında, farklı bölgelerdeki aile içi şiddet dinamiklerinin çeşitli teorik yaklaşımlarla uyumlu olduğunu göstermektedir. Kırsal bölgelerde çalışan kadınların ekonomik şiddete daha az, ancak fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddete daha fazla maruz kalmaları, erkek tepkisi modeli ve finansal varlıklara el koyma teorisi ile örtüşmektedir; çünkü bu teorilere göre kadının ekonomik güç kazanması, erkek tarafından tehdit olarak algılanmakta ve şiddetle karşılık verilebilmektedir. Öte yandan, kentte çalışan kadınların özellikle ekonomik şiddetten korunması ve kadının gelire katkısının şiddet olasılığını azaltması,

hanehalkı pazarlık modeli ile uyumludur; bu modele göre ekonomik bağımsızlık, kadının aile içindeki pazarlık gücünü artırarak şiddet riskini düşürmektedir. Ayrıca, eşin çalışıyor olmasının kentte cinsel şiddeti azaltması, ekonomik sıkıntıların şiddeti tetikleyebileceğini savunan ekonomik stres teorisini desteklemektedir. Kadının geliri ve maddi varlıklarının şiddeti azaltıcı etkisi ise sinyal modeli çerçevesinde açıklanabilir; çünkü bu modelde kadın ekonomik olarak güçlü olduğunda şiddet içeren bir evliliği sürdürmek zorunda kalmaz. Dolayısıyla tez bulguları, kadın istihdamının etkilerinin sosyoekonomik bağlama göre değiştiğini ve bu etkilerin teorik olarak farklı modellerle açıklandığını ortaya koymaktadır.

Tüm bu bulgular doğrultusunda birtakım politika önerileri geliştirilmesi gerekmektedir. Öncelikle, kadınların eğitimi desteklenmelidir. Eğitim, kadınların hem ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına hem de bilinç düzeylerini artırarak şiddet karşısında daha güçlü bir konumda olmalarına katkı sağlamaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde kız çocuklarının eğitimi teşvik edilmelidir. İkinci olarak, kadının istihdamını artırmaya yönelik politikalar uygulanmalıdır. Kadınların iş bulmalarını kolaylaştıracak, kayıtlı istihdamlarını teşvik edecek ve iş güvencesi ile çocuk bakım hizmetleri (örneğin kreş desteği) gibi imkanlar sunacak politikalar, kadınların istihdama daha fazla katılmalarını sağlayabilir. Ayrıca, geliri artırıcı politikalar da hayata geçirilmelidir. Hanelerde yaşanan ekonomik stresin azaltılması amacıyla asgari ücretin artırılması, sosyal yardımların daha etkin ve adil biçimde dağıtılması ve istihdam desteklerinin yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Bunun yanında, bağımlılıkla mücadele edilmesi gerekmektedir. Eşin içki ve kumar gibi zararlı alışkanlıkları, aile içi şiddeti önemli ölçüde artırmaktadır. Bu nedenle bağımlılıkla mücadele kapsamında rehberlik hizmetlerinin artırılması, tedavi merkezlerinin yaygınlaştırılması ve bilinçlendirme kampanyalarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Son olarak, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik eğitimlerin yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Erkeklerin ataerkil rollerin zayıflamasına verdikleri olumsuz tepkileri azaltmak amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda özellikle okul çağından itibaren eğitim programları uygulanmalı ve toplumsal farkındalık artırılmalıdır.

Sonuç olarak, aile içi şiddetin azaltılabilmesi için yalnızca kadının bireysel özelliklerine değil, aynı zamanda eşin davranışlarına, ekonomik koşullara ve toplumsal yapıya bütüncül bir bakışla yaklaşmak gerekmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, hem politikalar geliştirilmesinde hem de toplumsal farkındalık yaratılmasında önemli bir yol gösterici niteliği taşımaktadır.

Bu çalışmada kullanılan 2008 ve 2014 yılına ait Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü verileri Türkiye genelinde kapsamlı olmakla birlikte bazı önemli sınırlılıklar içermektedir. Öncelikle verilerin yalnızca iki yıla ait olması, zaman içindeki değişimlerin izlenmesini ve politika etkilerinin değerlendirilmesini sınırlamaktadır. Ayrıca verilerin kesitsel olması, neden-sonuç ilişkilerinin net biçimde kurulmasını zorlaştırmakta; kadınların yalnızca beyanlarına dayanması ise özellikle cinsel ve psikolojik şiddet türlerinde eksik raporlamaya yol açabilmektedir. İstihdamın yalnızca “çalışıyor/çalışmıyor” ikiliğine indirgenmiş olması, işin niteliği, güvencesi, geliri gibi belirleyici unsurların analiz dışında kalmasına neden olmuştur. Buna ek olarak, erkeklere dair veri bulunmaması şiddetin iki yönlü dinamiğini değerlendirme imkânını kısıtlamaktadır. Bu kısıtların aşılması için daha güncel ve uzunlamasına veri setlerinin kullanılması, çalışmanın nitel görüşmelerle desteklenmesi, istihdamın niteliğinin ayrıntılandırılması ve erkeklerin tutumlarını içeren veri toplama yöntemlerinin geliştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca bölgesel farklılıkların analize dâhil edilmesi ve şiddetle mücadele politikalarının etkilerini izlemeye yönelik karşılaştırmalı çalışmaların yapılması da gelecekteki araştırmalar açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aizer, A. (2010). The gender wage gap and domestic violence. *The American Economic Review*, 100(4), 1847–1859.
- Akkaş, İ., ve Uyanık, Z. (2016). Kadına yönelik şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 32–42.
- Altınay, A. G., ve Arat, Y. (2007). *Türkiye'de kadına yönelik şiddet*. Punto Baskı Çözümleri.
- Anderberg, D., Rainer, H., Wadsworth, J., ve Wilson, T. (2016). Unemployment and domestic violence: Theory and evidence. *The Economic Journal*, 126(597), 1947–1979.
- Aşık, Z. (2021). Aile hekimliği bakış açısıyla aile içi şiddet. *Klinik Tıp Aile Hekimliği Dergisi*, 13(2), 108–113.
- Babcock, J. C., Waltz, J., Jacobson, N. S., ve Gottman, J. M. (1993). Power and violence: The relation between communication patterns, power discrepancies, and domestic violence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(1), 40.
- Benson, M. L., Fox, G. L., DeMaris, A., ve Van Wyk, J. (2003). Neighborhood disadvantage, individual economic distress and violence against women in intimate relationships. *Journal of Quantitative Criminology*, 19, 207–235.
- Bloch, F., ve Rao, V. (2002). Terror as a bargaining instrument: A case study of dowry violence in rural India. *American Economic Review*, 92(4), 1029–1043.
- Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., ve Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse*, 3(2), 231–280.
- Chin, Y. M. (2012). Male backlash, bargaining, or exposure reduction?: Women's working status and physical spousal violence in India. *Journal of Population Economics*, 25(1), 175–200.
- Coleman, D. H., ve Straus, M. A. (2017). Marital power, conflict, and violence in a nationally representative sample of American couples. In M. A. Straus ve R. J. Gelles (Eds.), *Physical violence in American families* (pp. 287–304). Routledge.
- Dasre, A., Greulich, A., ve Inan, C. (2017). *Combating domestic violence against women in Turkey: The role of women's economic empowerment* (Documents de travail du Centre d'Economie de la Sorbonne No. 2017.32). Centre d'Economie de la Sorbonne
- Dildar, Y. (2020). Is economic empowerment a protective factor against intimate partner violence? Evidence from Turkey. *The European Journal of Development Research*, 32, 1–34.

Dugan, L., Nagin, D. S., ve Rosenfeld, R. (1999). Explaining the decline in intimate partner homicide: The effects of changing domesticity, women's status, and domestic violence resources. *Homicide Studies*, 3(3), 187–214.

Dutton, D. G. (1986). The outcome of court-mandated treatment for wife assault: A quasi-experimental evaluation. *Violence and Victims*, 1(3), 163–175.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). (2013). *Global and regional estimates of violence against women: Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. World Health Organization.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ). (2021). *Violence against women: Intimate partner and sexual violence against women*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

Erten, B. ve Keskin, P. (2018). For Better or for Worse?: Education and the Prevalence of Domestic Violence in Turkey. *American Economic Journal: Applied Economics*, 10(1), 64–105.

Erten, B., ve Keskin, P. (2020). Breaking the cycle? Education and the intergenerational transmission of violence. *The Review of Economics and Statistics*, 102(2), 252–268.

Evans, M. L., Lindauer, M., ve Farrell, M. E. (2020). A pandemic within a pandemic—intimate partner violence during Covid-19. *New England Journal of Medicine*, 383(24), 2302-2304.

Fagan, J., ve Browne, A. (1994). Violence between spouses and intimates: Physical aggression between women and men in intimate relationships. In A. J. Reiss, Jr. ve J. A. Roth (Eds.), *Understanding and preventing violence, Vol. 3. Social influences* (pp. 115–292). National Academy Press.

Flanzer, J. P. (2005). Other drugs are key causal agents of violence. In D. R. Loseke, R. J. Gelles, ve M. M. Cavanaugh (Eds.), *Current controversies on family violence* (pp. 163–173). SAGE Publications.

Gwartney-Gibbs, P. A., Stockard, J., ve Bohmer, S. (1987). Learning courtship aggression: The influence of parents, peers, and personal experiences. *Family Relations*, 276-282.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE). (2009). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Heise, L. L. (1998). Violence against women: An integrated, ecological framework. *Violence Against Women*, 4(3), 262–290.

Hotaling, G. T., ve Sugarman, D. B. (1986). An analysis of risk markers in husband-to-wife violence: The current state of knowledge. *Violence and Victims*, 1(2), 101–124.

İpek, E., ve Ayvaz Kızılgöl, Ö. (2018). Kadına yönelik aile içi şiddet ve kadının işgücüne katılımına ilişkin mikroekonometrik analiz: Türkiye. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 455–474.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM). (2016). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması (2013–2014)*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Kafa, K. (2024). *Alkol ve kumar bağımlılığının kadına yönelik aile içi şiddete etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi.

Klonsky, D. E., ve Muehlenkamp, J. J. (2007). Self-injury: A research review for the practitioner. *Journal of Clinical Psychology*, 63(11), 1045–1056.

Kocacık, F., ve Doğan, O. (2006). Domestic violence against women in Sivas, Turkey: Survey study. *Public Health*, 120, 742–749.

Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., ve Lozano, R. (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/42495>

Lenze, J., ve Klasen, S. (2017). Does women’s labor force participation reduce domestic violence? Evidence from Jordan. *Feminist Economics*, 23(1), 1–29.

Levinson, D. (1988). Family violence in cross-cultural perspective. In V. B. Van Hasselt, R. L. Morrison, A. S. Bellack, ve M. Hersen (Eds.), *Handbook of family violence* (pp. 435–455). Springer US.

Macmillan, R., ve Gartner, R. (1999). When she brings home the bacon: Labor-force participation and the risk of spousal violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 61(4), 947–958.

Meinhart, M., Seff, I., Troy, K., McNelly, S., Vahedi, L., Poulton, C., ve Stark, L. (2021). Identifying the impact of intimate partner violence in humanitarian settings: Using an ecological framework to review 15 years of evidence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(13), 6963.

Neilsen, J., Endo, R., ve Ellington, B. (1992). Social isolation and wife abuse: A research report. In E. C. Viano (Ed.), *Intimate violence: Interdisciplinary perspectives* (pp. 49–60). Hemisphere Publishing.

Paul, S. (2016). Women’s labour force participation and domestic violence: Evidence from India. *Journal of South Asian Development*, 11(2), 224–250.

Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., ve Van Gelder, N. (2020). *Pandemics and violence against women and children* (Working Paper No. 528, pp. 1–45). Center for Global Development.

Pollak, R.A.(2005). Bargaining power in marriage: earnings, wage rates and household production. NBER Work. Paper. 11239.

- Postmus, J. L., Plummer, S. B., McMahon, S., Murshid, N. S., ve Kim, M. S. (2012). Understanding economic abuse in the lives of survivors. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(3), 411–430.
- Spector, L. C., ve Mazzeo, M. (1980). Probit analysis and economic education. *The Journal of Economic Education*, 11(2), 37–44.
- Spence, M. (1973). Job Market Signaling. *The Quarterly Journal of Economics*, 87(3), 355–374.
- Stark, D. (2009). *The sense of dissonance: Accounts of worth in economic life*. Princeton University Press.
- Stock, J. H., ve Watson, M. W. (2011). Dynamic factor models. In M. P. Clements ve D. F. Hendry (Eds.), *The Oxford handbook of economic forecasting* (pp. 35–59). Oxford University Press.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014). *Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele ulusal eylem planı 2016–2020*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On birinci kalkınma planı 2019–2023*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Planı-2019-2023.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *On ikinci kalkınma planı (2024–2028)*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Planı_2024-2028_11122023.pdf
- T.C. Resmî Gazete. (2012, 8 Mart). *Ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair kanun* (Kanun No: 6284). Resmî Gazete (Sayı: 28238). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>
- Tellioğlu, F. R. (2021). 6284 sayılı Kanun kapsamında koruyucu ve önleyici tedbirler ve kanundan yararlanacak kişiler. *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi*, 5(2), 1–26.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2015). *Kadına yönelik şiddetin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması komisyonu raporu*. TBMM Yayınları.
- Van Gelder, N., Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., ve Oertelt-Prigione, S. (2020). COVID-19: Reducing the risk of infection might increase the risk of intimate partner violence. *EClinicalMedicine*, 21, 100348.
- Vyas, S., ve Watts, C. (2009). How does economic empowerment affect women's risk of intimate partner violence in low and middle income countries? A systematic review of published evidence. *Journal of International Development*, 21(5), 577–602.
- Yetim, D., ve Şahin, E. M. (2008). Aile hekimliğinde kadına yönelik şiddete yaklaşım. *Aile Hekimliği Dergisi*, 2(2), 48–53.

Yüksel-Kaptanoğlu, İ., ve Çavlin, A. (2015). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE).

